

www.e-rara.ch

Cursus philosophicus monasterii S. Galli

Sfondrati, Celestino

[St. Gallen], anno 1741

Zentralbibliothek Zürich

Shelf Mark: RRM 234

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-30930>

Tractatus III.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]



TRACTATUS III.

DE PROPRIETATIBUS, ET EXTRINSECIS QUIBUS- DAM AFFECTIONIBUS RERUM NATURALIUM.

Quod flores, folia, fructus in arbore, hoc Proprietates sunt in toto Composito, non minus ad cognitionem, quam compositionem Corporis naturalis, in cuius sinu sponte suâ nascuntur, necessaria, latente plerumque, velut sub cortice, rerum essentiâ, nec nisi per Proprietates, & accidentia cognoscibili, eô prorsus modo, quô à nonnullis auri, argenti que venæ ex calvitie, ac sterilitate rupium conjici, & à quibusdam lapides pretiosi,

tioli, verique ex lima, tactu, pondere à
spurijs, seu vitreis discerni solent; nam
vitrei, quia molles, & fragiles, limam
non ferunt, veri, quia duriores, limæ
resistunt: tactus in vitreis tepidior, in ve-
ris frigidior est: pondus quoque minus
est in vitreis, quàm veris: sed & oculi
quasdam in vitreis pustulas notant, quæ
in veris non apparent. Cùm igitur nihil
sit in intellectu, quod non prius fuerit in
sensu, Proprietates verò, & accidentia
maximè omnium in sensum incidant,
& ex ijs rerum naturas, velut ex ungue
leonem, ex cantu avem, hominem è ve-
stigio, cognoscere liceat, operæ pretium
nos facturos putamus, si, ubi omnes do-
cendi finem, discendi verò initium or-
dine methodico facere solemus, de Mo-
tu, Loco, Tempore, alijsq; rerum natu-
ralium Proprietatibus, & Affectionibus
in præsentī Tractatu, quæ necessaria vi-
debuntur, dixerimus, ijs, quæ huc quò-
que revocari possunt, in sequentem re-
servatis.

SECTIO I.

De Motu.

Rimus *Motui* locus, etsi non primæ, præcipuæ tamen inter Proprietates, quæ de Corpore naturali demonstrantur, debetur. Dari *Motum*, res certa est, quamquàm id olim Zeno impudentiùs negârit, à Diogene non illepide confutatus; cùm enim identidem sibi objiceret, néque à sententia sua dimoveri Sophista posset, solutione aliquâ reali sibi opus esse ratus, omnem argumentorum vim joco magis, quàm seriò elusit: *Sic*, inquit, *argumentor, motumque dari, evidenter demonstro.* Dixit, surrexit, deambulavit. Rogatus à Stoico, quid ageret? *Tuam*, ait, *sententiam confuto.* Suppositâ ergò *Motûs* existentiâ, quam universus Mundus continuo *Motu* indies testatur, ejus modò *naturam, subjectum, unitatem &c.* breviter examinabimus. Itaque sit



Quæ-

Quæstio I.

Quid sit Motus? & quomodo distinguatur ab Actione, & Passione?

SUMMARI A.

1. Refertur definitio motûs ex Aristotele, & exponitur. 2. 3. 4. & 5. Quædam singillatim à ratione motûs excluduntur. 6. Motus, propriè dictus, supponit terminos positivos, & contrarios. 7. Ab actione, & passione non distinguitur realiter, vel modaliter, sed tantum ratione. 8. Quomodo actio distinguatur à passione?

1 RESOL. 1. Definitur motus ab Aristotele: *Actus entis in potentia, quatenus in potentia.* Vide S. Thom. 1. p. q. 9. a. 1. & 2. cont. Gent. c. 17.

Dicitur 1. *Actus entis*: quando enim aliquid est in potentia tantum, nondum movetur, sed potest moveri, v. g. qui potest ambulare, non ideò ambulat.

Dicitur 2. *In potentia*: quia, cum aliquid est in actu perfectò, non movetur, sed motum est; si enim actus sit omnino perfectus, & in gradu perfectò, v. g. calor ut 8. cessat in subjecto potentia ad ulteriorem actum, & consequenter etiam motus; & calefactio.

Kk 2

Di

Dicitur 3. *Quatenus in potentia*: hoc eſt, quatenus nititur, & eſt in via, & fluxu in perfectiorem actum; unde, ut aliquid moveatur, oportet, partim in actu, partim in potentia eſſe. Ex quo

2 Infertur 1. Albedinem v. g. in gradu remiſſo non eſſe *motum*; quia, quamvis ſit actus, & relinquat ſubjectum in potentia ad gradum, & actum perfectiorem, non tamen eſſentialiter dicit potentiam ad ulteriorem illam perfectionem, & gradum, & ita non dicit potentiam, ut potentiam, hoc eſt, nitentem in perfectiorem actum, & quaſi in via, & fluxu.

3 Infertur 2. In homine formam embryonis, & in plantis formam ſeminis eſſe quidem actus entis in potentia, quatenus in potentia, ſed remotâ tantum, non proximâ; poteſt enim ad formam ſeminis non ſequi forma plantæ, quod sæpè fit: at verò ad *motum* v. g. calefactionis non poteſt non ſequi forma caloris; quia *motus* eſt eſſentialiter via, & fieri termini: forma verò ſeminis non eſt ipſum fieri plantæ, ſed principium, & cauſa ipſius fieri.

4 Infertur 3. Creationem non eſſe *motum*. S. Thom. 1. p. q. 45. a. 2. ad 2. 3. & 4. quia non eſt actus entis in potentia, ſed actus non entis; procedit enim ex nihilo.

Infer-

5 Infertur 4. Sic etiam intellectiones, volitiones, sensationes non esse veros motus: quia non sunt actus entis in potentia, ut in potentia, sed ut in actu; intellectio enim supponit, intellectum jam esse in actu per speciem objecti, & ita jam habere formam, ad quam tendit. Vide S. Thom. 1. p. q. 18. a. 1.

6 Infertur 5. *Motum*, strictè sumptum, pro- ut distinguitur à mutatione, supponere terminos positivos, & contrarios: & ideò propriè ad substantiam non datur motus; quia generatio substantialis non dicit essentialiter terminum à quo positivum, sed tantum privativum.

7 Resol. 2. Nulla videtur esse distinctio nec realis, nec modalis inter motum, actionem, & passionem, sed tantum rationis. Negant hanc Resolutionem Scotistæ, & aliqui Thomistæ, illi agnoscunt distinctionem realem, hi verò modalem. Sed à nostra sententia stat S. Thomas 3. Phys. Lect. 5. & alibi.

Ratio 1. *Partis* est; Quæ participant eadem prædicata realia, illa sunt realiter idem; sed motus, actio, & passio participant eadem prædicata realia; ergo motus, actio, & passio sunt realiter idem. *M. est certa. min. prob.* Nihil reale in motu assignari potest, quod

non æq; sit in *passione*, & econtra; utrúmque enim dicit *essentialem respectum* ad suum terminum: utrúmque in aliquo *subiecto* existit; *motus* enim est *actus mobilis*, & *passio actus patientis*, ut *patiens est*: & sicut ubi est *passio*, est aliquod *subiectum*, quod patitur, ita ubi est *motus*, est aliquod *subiectum*, quod movetur: utrúmque se habet ad formam pro hujus, & *subiecti capacitate*; si enim *subiectum* est capax totius simul formæ, aut si hæc partes non habet, tam *motus*, quam *passio* erit *simultanea*, & non *successiva*, ut in *generatione substantiæ*: si verò forma habeat partes, & *subiectum* paulatim formam admittat, tam *motus*, quam *passio* erit *successiva*, ut in *aëris illuminatione*. Et idem *proportionaliter* dicas de *actione*, utpotè quæ *realiter* est idem cum *passione*, ut mox dicetur.

Ratio 2. *Partis* est; Quæ habent *diversas rationes formales*, *ratione* distinguuntur: sed *motus*, *actio*, & *passio* habent *diversas rationes formales*; ergò *ratione* distinguuntur. *M. est certa. min. prob. Tum* quia *actio formaliter* dicit solum esse ab alio, sive *rationem actûs agentis*, ut *ab hoc*, *passio* esse in alio, sive *rationem actûs patientis*, ut *in hoc*, *motus* verò *abstrahit* ab utrôque; *formaliter* enim nec dicit esse *ab hoc*, nec esse *in hoc*, sed *consideratur* ut
me-

merus fluxus, & tendentia: sed hæ sunt rationes *formaliter* diversæ; ergò &c. Tum quia *motus*, ut merus fluxus, & tendentia, adeoq; *præcisivè* consideratus, est quid imperfectum, & reducitur ad prædicamentum sui termini, & ideò nec habet proprium prædicamentum, sed vagatur per plura genera prædicamentorum; non sic *actio*, & *passio*, quæ propria prædicamenta constituunt: poni autem *directè* in prædicamento, & in certa serie, vel *reductivè* tantum, habere, vel non habere proprium prædicamentum convenit rebus non à parte rei, sed tantum *secundum rationem*; ergò &c.

8 Quæres: Quomodo *actio* distinguatur à *passione*, & econtrà?

Resp. Etiam *actio* non distinguitur *realiter* à *passione*, & econtrà, sed tantum *ratione*. Expressè S. Thomas 11. *Metaph. Lect. 9.*

Ratio 1. *Partis* est; Tum quia nulla est necessitas distinguendi *realiter*: tum quia *actio* calefactiva v.g. ut ex subjecto *realiter* educitur, & *realiter* in subjecto recipitur, eique terminum imprimit, necessario est *actus subjecti patientis*, ut *patiens* est; ergò necessario, & *realiter* est *passio*.

Ratio 2. *Partis* est; Quia *actio*, & *passio* diversas habent rationes formales, ab in-

520 *Traſſat. III. De Propriet. &c. Rer. Natural.*
tellectu attingibiles; ergò ratione diſtin-
guuntur. *Ant. prob. Ex Ariſtotele 3. Phyſ.*
6. 3. text. 22. ubi actionem vocat actum
hujus in hoc, paſſionem verò actum hujus ab
hoc: ſed eſſe actum in hoc, & eſſe actum ab
hoc ſunt ratione diverſa, ſive diverſæ ratio-
nes formales ab intellectu attingibiles,
ut expreſſè Ariſtoteles loc. cit. docet; er-
gò &c.

Quæſtio II.

Utrum Motus realiter diſtingua-
tur à termino ad quem? & in
quo ſubjecto recipiatur?

S U M M A R I A.

1. *Terminus motus alius eſt à quo, alius ad*
quem, & de quo ſit Quæſtio? 2. *Motus, ſtriçtè*
ſumptus, per ſe ad tria tantum prædicamenta da-
tur. 3. *Non diſtinguitur realiter à termino ad*
quem. 4. *Recipitur in mobili.* 5. & 6. *Solvuntur*
objectiones.

1 **P**Rænotand. 1. *Duplicem terminum in mo-*
tu reperiri, à quo, & ad quem; cùm enim
motus ſit via, & tendentia ab uno extre-
mo ad aliud, verſari neceſſariò debet in-
ter duo, unum, à quo recedat, alterum,
ad quod accedat. De termino à quo nulla
eſt

est difficultas; certum enim est, motum ab eo realiter distingui, cum nullum certius, & evidentius signum sit distinctionis realis, quàm separatio realis: ad inceptionem autem motus terminus à quo necessario separatur, & relinquitur à mobili, ut patet. Solum ergo Quæstio procedit de termino ad quem, & quidem immediato, & proximo, non mediato, & remoto (hic enim plerumque est substantia, cum econtra motus sit accidens) ut sensus fiat, utrum motus calefactionis v. g. realiter distinguatur à calore, ad quem subiectum immediate, & proximè per motum tendit? Alij affirmant, alij negant. Pro altera Quæstionis parte

2. Prænotand. 2. Motum, stricte sumptum, per se dari tantum ad tria prædicamenta, videlicet primò, ad maiorem, vel minorem quantitatem, & dicitur augmentatio, vel diminutio: secundo, ad qualitatem, & dicitur alteratio: tertio, ad locum, seu ubi, & dicitur latio, seu motus localis. De augmentatione, & alteratione nemo dubitat, eas subiectari in mobili: motum autem localem, nonnulli volunt, subiectari in medio, seu spatio, quod mobile pertransit, non in ipso mobili.

3. Resol. 1. Non videtur motus realiter distingui à termino ad quem, sed idem calor v. g. ut est actus imperfectus, relinquens

potentiam adhuc magis perfectibilem, & actualiter recipientem plures, & plures gradus caloris, dicitur *motus*.

Ratio eſt 1. *Authoritas S. Thomæ 3. Phyſ. Lect. 2.* ubi inter alia, quid in hac re ſentiat, his verbis declarat: *Ipſe actus imperfectus caloris, in calefactibili exiſtens, eſt motus, non quidem ſecundum id, quod actu tantum eſt, ſed ſecundum quod jam in actu exiſtens habet ordinem in ulteriorum actum.* Habes hinc apertam Angelici Doctōris mentem.

Ratio eſt 2. Quæ ſe habent per modum entis imperfecti, & perfecti, non diſtinguuntur *realiter*; nam idem homo, qui eſt imperfectus, ut puer, & qui eſt perfectus, ut vir: ſed *motus*, & *terminus* ſe habent per modum entis imperfecti, & perfecti; idem enim calor, ut eſt *in fieri*, eſt actus imperfectus, & dicitur *motus*, ut verò eſt *in facto eſſe*, eſt actus perfectus, & dicitur *terminus*; ergo *motus*, & *terminus* non diſtinguuntur *realiter*.

4 *Reſol. 2. Motus recipitur, & ſubjectatur in mobili.*

Ratio eſt 1. *Authoritas Ariſtotelis 3. Phyſ. c. 3. text. 18.* ubi dicit: *Maniſeſtum eſt, quòd motus eſt in mobili:* & *S. Thomæ*, qui 3. *Phyſ. Lect. 4.* eadem ferè repetit: *Maniſeſtum eſt, inquit, quòd actus mobilis eſt in mobili, cum ſit actus mobilis.* Unde

Ra-

Ratio est 2. Actus est in subiecto, cuius est actus, & quod denominat: sed motus est actus mobilis, & hoc denominat; ergò motus est in mobili. *M. est S. Thomæ*; sic enim loco antè citato ait: *Manifestum est, quòd actus cujuslibet est in eo, cujus est actus. min. etiam patet*; sicut enim albedo, quia est actus albi, est in albo, non in eo, qui dealbat: sic motus localis non est in loco (hic enim non movetur) sed in corpore, quod movetur, & calefactio est in aqua, non in igne calefaciente. Vide *S. Thom. loc. cit.*

5 Objic. 1. *Cont. 1. Resol.* Motus est ens successivum, terminus verò, v. g. calor est ens permanens: sed ens successivum, & ens permanens non possunt esse idem, sed realiter distinguuntur; ergò motus, & terminus non possunt esse idem, sed realiter distinguuntur.

Resp. Dist. 2. membr. M. terminus verò est ens permanens, ut est in facto esse, Conc. M. est ens permanens, ut est in fieri, Neg. M. & sub eadem dist. min. Neg. Conseq. Quamvis enim terminus productus, v. g. calor, in facto esse sit ens, & qualitas permanens, in fieri tamen, hoc est, ut per alios gradus semper magis, & magis in subiecto perficitur, dicitur motus, estque ens successivum.

6 Objic. 2. Quæ possunt realiter separari,

ri, *realiter* diſtinguuntur; idem enim à ſe ipſo *realiter* ſeparari non poteſt: ſed *motus* poteſt *realiter* ſeparari à *termino*; ceſſante enim *motu*, remanet *terminus*; ergò *motus* *realiter* diſtinguitur à *termino*.

Reſp. *Conc. M. Diſt. min. motus*, *connotativè* ſpectatus, & *in obliquo*, poteſt *realiter* ſeparari à *termino*, *Conc. min. motus*, *entitativè* ſpectatus, & *in recto*, poteſt *realiter* ſeparari à *termino*, *Neg. min. & ſub eadem diſt. Conſequent.* Eadem eſt Reſponſio ad *prob. min.* *Motus* enim calefactionis v. g. *entitativè*, & *in recto* dicit ipſum calorem, *connotativè* autem, & *in obliquo* importat rationem imperfecti, fluxûs, & tendentiæ ad perfectiorem gradum, & hæc ſolùm ratio ceſſat, calore ſemel totaliter producto, & perfecto, non ipſa entitas motûs; hæc enim, ut dixi, eſt ipſe calor, qui nunc eſt in ſtatu perfecto, & *termini*, cùm priûs fuerit in ſtatu imperfecto, & *viæ*, ſeu tendentiæ ad perfectiorem gradum.

Quæſtio III.

Unde Unitas ſpecifica, & numerica motûs deſumatur?

S U M M A R I A.

1. *Unitatem genericam motûs ab unitate prædicamen-*

camenti desumi, ut certum præmittitur. 2. Ejus unitas specifica desumitur à termino ad quem, formaliter sumpto, 3. Unitas verò numerica ab unitate termini ad quem, unitate mobilis, & temporis. 4. 5. & 6. Solvuntur objectiones.

PRænotand. Unitatem genericam motus desumi ab unitate prædicamenti, ad quod per se terminatur motus, extra controversiam est; motus enim, cum sit fluxus, & tendentia ad terminum ad quem, essentialiter ad hunc ordinatur, ab eoque suam unitatem sortitur: sicut ergò termini ad quos tunc genere ijdem sunt, quando ad unum, & idem prædicamentum pertinent; ita etiam motus tunc unus, & idem est genere, quando ad unum, & idem prædicamentum per se terminatur. Tota igitur difficultas in eo est, unde motus suam unitatem specificam, & numericam accipiat? varix enim, uti alibi, ita & hîc sunt Philosophorum sententiæ, quas singillatim recensere, operæ pretium non est. Nostra sit

2. Resol. i. Unitas specifica motus desumitur à termino ad quem, formaliter sumpto, prout hic scilicet attingibilis est per motum.

Ratio est i. Motus non distinguitur realiter à termino ad quem; ergò implicat, terminum esse specie unum, & non etiam motum, aut econtrà terminos esse specie distinctos,

ctos, & non etiam *motus*; nam alioquin idem eſſet *ſpecie* unum, & non eſſet *ſpecie* unum, eſſet *ſpecie* diſtinctum, & non eſſet *ſpecie* diſtinctum, quod implicat.

Ratio eſt 2. Ab illo accipit *motus* ſuam unitatem *ſpecificam*, quod immediate reſpicit: ſed *motus* immediate reſpicit non terminum à quo (hic enim per *motum* relinquitur) ſed terminum *ad quem*, cum quo identificatur, ut dictum; ergò ab hoc, non ab illo *motus* ſuam unitatem *ſpecificam* accipit. Multò minùs verò *motus* ſpecificatur à principio *motùs*, ſive movente; quia plures *motus*, *ſpecie* diſtincti, ab eodem principio egrediuntur, & idem *ſpecie* *motus* à diverſis *ſpecie* principijs, v. g. *motus* furſum, & deorſum, *ſpecie* diſtincti, ab eodem animali, & idem *ſpecie* *motus* calefactionis v. g. à ſole, ab igne, à Deo.

- 3 Reſol. 2. Unitas *numerica* *motùs* deſumitur ab unitate termini *ad quem*, unitate mobilis, & unitate temporis: ex quibus ſi unum varietur, non erit idem *numero* *motus*.

Ratio 1. *Partis* eſt; Tum quia *motus* eſt fieri ipſius termini, imò, ut dictum, *realiter* idem cum termino; ergò ubi eſt idem *numero* terminus, erit etiam idem *numero* *motus*, & econtrà, ubi ſunt plures *numero* termini, eò ipſo etiam erunt plures *numero* *motus*. Tum quia unitas, aut diverſitas *ſpecifica*
ſem-

semper etiam importat unitatem, aut diversitatem *numericam*: atqui unitas, aut diversitas *specifica motûs* desumitur à termino *ad quem*; ergò etiam unitas, aut diversitas *numerica motûs*.

Ratio 2. *Partis* est; Quia *motus* est accidens mobilis, sive subiecti; ergò, si subiectum pereat, peribit una ejus *motus*; accidens enim, & formæ non migrant de subiecto in subiectum.

Ratio 3. *Partis* est; Quia *motus* debet esse continuus, & non interruptus: sed, si tempus mutetur, & interrumpatur, *motus* non est continuus, sed cum tempore interrumpitur; ergò non est unus *numero motus*, sed plures.

4 Objic. 1. *Cont. 1. Resol. Motus intensio-*
nis, & remissionis sunt *motus*, *specie* distin-
cti, & tamen terminus *ad quem* potest esse
specie idem, v. g. calor ut 4. ad quem calor
ut 1. intenditur, & calor ut 7. remittitur;
ergò unitas *specifica motûs* non desumitur à
termino *ad quem*.

Resp. *Dist. 2. membr. Ant.* & tamen ter-
minus *ad quem* potest esse *specie* idem *mate-*
rialiter, *Conc. Ant.* potest esse *specie* idem *for-*
maliter, *Neg. Ant.* & sub eadem *dist. Consequent.*
Calor enim ut 4. terminat *motum* intensio-
nis sub ratione magis intensi, & magis ra-
dicati in subiecto, *motum* verò remissionis
sub

528 *Traçat. III. De Propriet. &c. Rev. Natural.*
sub ratione minùs intensi, & minùs radi-
cati in subiecto, quæ sunt rationes forma-
liter diversæ, & reddunt terminos forma-
liter diversos.

5 *Objic. 2. Cont. 2. Resol. Motus localis est*
unus numero, licet sint plures termini ad
quos, tot scilicet, quot loca intermedia; er-
gò unitas numerica motûs non desumitur ab
unitate termini ad quem.

Resp. In motu locali unius v. g. leucæ
aut esse plures motus locales partiales, ex
quibus unus totalis, & adequatus confici-
tur, aut terminum adequatum esse unicum,
à quo etiam motus denominatur unus;
quodsi iste motus quiete aliquâ interrump-
patur, certum est, non esse unum numero
motum.

6 *Objic. 3. Variato subiecto, non variatur*
motus; ergò ad unitatem numericam motûs
non requiritur unitas mobilis. *Ant. prob.*
Quando canis vivus è turri cadit, & in
aëre moritur, pergitque cadere, est unus,
idémque numero motus à summo turris ver-
tice úsque ad terram, & tamen variatur
subiectum; ergò &c.

Resp. Neg. Ant. Ad prob. Neg. iterum
Ant. Videlicet esse in hoc casu unum,
eundémque numero motum; mutato enim
subiecto, mutantur & accidentia, quæ ei-
dem inhærent, ut suprà dictum; non er-
gò

gò est unus, sed plures motus, licet ob similitudinem unus videatur: sicut, si duo ova simillima ostendas, unum post aliud, videbitur unum esse, fallente oculum si- militudine.

Quæstio IV.

An idem mobile simul moveri pos- sit motibus contrarijs? & cur Motus sit in progressu, & sine velocior?

S U M M A R I A.

1. & 2. Quæ certa sunt, præmittuntur. 3. Non potest idem mobile simul, & semel moveri motibus contrarijs. 4. Diluitur objectio. 5. Causa, quod motus sit in progressu, & sine velocior, varia assignatur. 6. Unde proveniat motus naturalis gravium, & levium, & motus violentus projectorum? 7. Unde causetur motus reflexus, sive resiliencia? 8. An in puncto reflexionis detur quies?

PRænotand. 1. Idem mobile successive moveri posse motibus contrarijs, extra dubium est; quod enim nunc est frigidum, potest fieri calidum, quod jam est minus, potest fieri majus, quod sursum est, deorsum moveri potest, & econtra. Nec mi-

nus certum est, idem *mobile* secundum diversas sui partes simul moveri posse *motibus contrarijs*; potest enim idem Petrus v. g. dextram movere versùs Orientem, sinistram versùs Occidentem. Id ergò solum controvertitur, an idem *mobile* secundum unam, & eandem partem simul, & semel moveri possit *motibus contrarijs*? Pro altera Quæstionis parte

2 Prænotand. 2. Certum esse, *motum* naturalem gravium in progressu, & sine fieri velociorem, adeò, ut, teste Galileo, *motus* juxta proportionem sequentium numerorum crescat, videlicet 1. 3. 5. 7. 9. 11. &c. & hæc major *motus* in progressu velocitas causa est, quæ ex alto cadunt, majori impetu ferri, & majus vulnus infligere. Unde solam istius velocitatis causam hîc inquirimus. His prænotatis, sit

3 Resol. 1. Nullum subjectum *mobile* secundum idem simul, & semel moveri potest duobus *motibus contrarijs*.

Ratio est; Implicat, idem subjectum simul, & semel accedere ad terminum, & ab eo recedere, fieri majus, & minus, sursum tendere, & deorsum: sed hoc fieret, si idem subjectum per se simul, & semel moveri posset duobus *motibus contrarijs*; in *motibus* enim alterationis idem *mobile* accederet ad terminum, & ab eo recederet: in mo-

ru verò augmentationis idem *mobile* esset majus, & minus: in *motu* denique locali idem fursum, & deorsum tenderet; ergo &c.

- 4 Dices: Qui in navi, versùs Occidentem pergente, Orientem versùs ambulat, simul ad Occidentem, & Orientem movetur; ergo idem *mobile* simul, & semel moveri potest duobus *motibus* contrarijs.

Resp. *Dist. Ant.* Qui in navi &c. simul ad Occidentem, & Orientem movetur *secundum quid*; & *apparenter* tantum, *Transf. Ant.* simul ad Occidentem, & Orientem movetur *simpliciter*, & *absolute*; *Neg. Ant.* & *sub eadem dist. Consequent.* Vel enim talis ambulat velociùs versùs Orientem, quàm navis moveatur in Occidentem? vel ambulat tardiùs? vel æqualiter? si velociùs? ergo *simpliciter*, & *absolute* uno tantum *motu* in Orientem movetur, tardiùs tamen, retardante nonnihil hunc *motum* cursu navis, in Occidentem tendentis, ad eum ferè modum, quò sagitta emissà vento contrario retardatur, feriùsque scopum ferit: si tardiùs? ergo *simpliciter*, & *absolute* tantum movetur in Occidentem, retardantē iterum hunc *motum* homine, versùs Orientem ambulante: si æqualiter? ergo, licet ambulare, & locum mutare videatur homo, manebit tamen in eodem loco *formali*.

ter, hoc eſt, in eadem diſtantiâ verſùs Orientem, & Occidentem, licèt pedes attollere, & in navi, contrario *motu* latâ, incedere videatur.

5 Refol. 2. Ratio, quòd *motus* naturalis gravium ſit in progreſſu, & fine velocior, varia aſſignari poteſt, videlicet

1. Quia centro propinquiore eò etiam fortiùs virtute magneticâ à centro trahuntur.

2. Quia gravia ex continuo *motu* orbiculari, & vorticoſo aëris, quò viciniore vortici, & Eurippo ſunt, eò fortiùs, & violentiùs trahuntur, ſicut in paleis, & navibus videmus gurgiti propinquis.

3. Quia lapis v. g. quò magis ad centrum accedit, eò pauciores ſunt aëris partes, quæ reſiſtunt, plures, quæ à tergo inſtant, premuntque cadentem.

4. Quia *motus* concurrit ad majorem impetum, impetus verò ad majorem *motum*, & ideò videmus, lapidem citiùs moveri, ſi fundâ, in gyrum actâ, projiciatur: nec lapis projici ſurſum poteſt, niſi illum, & brachium priùs moveas: pendulum quòque, cui plumbum alligatur, non movebitur ſurſum, niſi priùs ab aliquo moveatur; unde, cùm lapis, deorſum cadens, ſicut plures *motus*, ita plures impetus recipiat, mirum non eſt, vehementiùs moveri.

Quæ

5 Quæres 1. Unde proveniat *motus naturalis* gravium, & levium, & *motus violentus* projectorum?

Resp. 1. *Motus naturalis* gravium, & levium principaliter provenit à generante, *instrumentaliter* verò à gravitate, & levitate, ut jam suprà *Tract. 2. q. 2. n. 2.* ex Aristotele, & S. Thoma notavimus. Unde fit, ut, quò corpus aliquod est gravius, eò, cæteris paribus, etiam velocius moveatur: & quamvis in parva altitudine v.g. 100. aut 200. pedum vix discerni possit major velocitas corporis gravioris præ leviori, v.g. pilæ plumbeæ, & ligneæ, in notabili tamen altitudine 400. 2000. 4000. pedum dubium non est, notatum iri; corpus enim leve ab aëre, subtus condensato, impeditur, fluitatque, multoque magis, & sæpius moratur, quàm corpus gravius. Fieri tamen potest, ut magis gravia, & minùs gravia æquè velociter moveantur; si enim ex altissima turri duas pilas plumbeas projicias, unam 10. alteram 20. librarum, eòdem tempore terram attingent; corpus enim duplo gravius duplo quidem velocius, cæteris paribus, movetur, sed quando illud ipsum corpus, quod est duplo gravius, est etiam duplo majus, oportet, ut resistantiam duplo majorem vincat; occupat enim duplo plus aëris, à quo impeditur.

Ll 3

Resp.

§ 34 *Tractat. III. De Propriet. &c. Rer. Natural.*

Resp. 2. *Motus violentus* projectorum provenit ab impulsu, transeunter illis à projiciente impresso. Ita Aristoteles 4. *Phys. c. 8. text. 74. & 8. Phys. c. 10. text. 82.* Et S. Thomas in *Quæst. disput. de An. a. 11. ad 2. & q. 3. de pot. a. 11. ad 5. ubi, sagitta, inquit, tamdiu movetur à projiciente, quamdiu manet vis impulsus projicientis. Est verò impulsus iste qualitas quædam, ex sua natura sursum, vel deorsum indeterminata (secus ac levitas, & gravitas) quæ tamen à projiciente determinatur, & cum careat contrario, tota simul in subjecto producitur, vel potius de potentia rei projectæ educitur: cessat verò, & corrumpitur hic impulsus vel ob resistantiam passî, gravitatem scilicet ipsius mobilis, vel ex defectu conservantis &c. cum enim gravitas mobilis sit determinata ad motum deorsum, aut alium motum sibi, suæquæ naturæ proportionatum, qualitatem illam aut contrariam, aut præternaturalem facile corrumpit, utpotè suæ naturæ haud consentaneam; quòd si verò non amplius conservetur, suapte natura corrumpitur, & cessat.*

7 Quæres 2. Unde causetur *motus reflexus*, live *resilientia*, qualis est in pila, aut folle lusorio, cum in parietem adacti resiliunt?

Resp.

Resp. Hunc motum partim à corpore percusso prodire, quod percutiendo pilam repellit: partim ab impulsu projicientis, qui, cum non possit motum pilæ in unam partem promovere, promovet in partem oppositam: partim denique, & præcipuè à vi, quam elasticam vocant, quæ partes pilæ, quæ sunt molles, ac tomento, lanæq; refertæ, postquam compressæ sunt, reducunt se magno impetu (ut etiam videre est in chorda arcûs intensi) ad pristinum, & naturalem statum, & ita motum pilæ imprimunt; hinc est, quòd nec pila plumbea, nec pila lusoria, corpori molli impactæ resultent; velocitas ergò, & intensio motûs reflexi non tam est à motu, & impulsu directo, quàm ab impetu compressionis, & duritie corporis repellentis.

- 8 Quæres 3. An in puncto reflexionis detur quies, ita, ut corpus projectum nec sursum, nec deorsum moveatur?

Resp. Affirmativè, ut docet Aristoteles ex proposito 8. Phys. &

Ratio est; Tum quia in contrarijs, & oppositis non datur transitus ab extremo ad extremum (maximè in motibus, in quibus per medium prius, quàm extrema transiuntur) sed motus sursum, & deorsum sunt motus oppositi, quies verò est medium utriusque motui commune; ergò &c. Tum quia

impulsus sursum paulatim, & successivè destruitur à gravitate corporis projecti; ergò tandem venietur ad æquilibrium, & æqualitatem, ita videlicet, ut gravitatio deorsum, & impetus sursum sint æquales, v. g. ut 4. atqui in hoc æquilibrium corpus necessariò quiescet, neutrà qualitate alteri prævalente, sicut duæ lances, æquali pondere gravatæ, nec sursum, nec deorsum moventur, sed quiescunt.

SECTIO II.

De Loco, & Vacuo.

Rimum à *Motu* locum *Loco* damus, ne affinitas, ac cognatio penè naturalis *Motum* inter, & *Locum* dissolvi videatur; tanta enim utrinque intercedit necessitudo, ut nullum in rerum natura *Motum* reperiās, nisi vel in *Loco*, vel ad *Locum*. De hoc autem, ut 4. *Phys. c. 1. text. 1.* Aristoteles notat, *Physicum cognoscere necesse est, utrum sit, nec ne? quomodo sit, & quid sit?* Nos tamen, suppositā interim *Loci* existentia, quam nemo inficias ire potest, nisi sensu omni, & ratione careat, ejus modò *essentiam*, &, quæ eam consequuntur, *proprietates* explicabimus, ac tandem de ejus opposito,

videlicet *Vacuo*, ne quid vacuum, mancúm-
que sit, breviter agemus.

Quæstio I.

Quid, & quotuplex sit Locus?

S U M M A R I A.

1. Refertur definitio loci ex Aristotele, & expo-
nitur. 2. & 3. Diluuntur in contrarium objecta.
4. Variæ loci divisiones recensentur.

RESOL. 1. *Locas* ex Aristotele 4. Phys. c. 4.
text. 41. definitur: *Superficies ultima cor-
poris ambientis immobilis.* Vide S. Thom.
4. Phys. Lect. 6. & Opusc. 52. & hic dicitur
locus extrinsecus; *locus enim intrinsecus* est
ipsum *Ubi*, sive præsentia rei locatæ, de
quo in sequenti Quæstione.

Dicitur 1. *Superficies ultima*; accipimus
enim *locum* non pro toto aliquo hypocau-
sto, vel aulâ, in qua versamur, sed præ-
cisè pro illa parte aëris, quâ corpus ambi-
tur: & quidem pro parte *ultima* (secundum
alios *primâ*) hoc est, illâ, quæ proximè con-
tingit corpus locatum, & dicitur *superficies
concava*, sive *interior*, quæ nimirum imme-
diatè aliud corpus continet, ut v. g. in-
terior *superficies* dolij vinum continet;
est enim *superficies* alia etiam *convexa*, seu
exterior, quæ ab alio potius continetur,

Ll s.

quàm

quàm contineat, ut in eodem dolio exterior ejus pars continetur, seu ambitur ab aëre &c.

Dicitur 2. *Corporis*: quia naturaliter non datur superficies sine corpore; quòd si ergò Deus aërem circa me destrueret, non essem in *loco positivo*, quia à nullo corpore ambirer, sed tantum *privativo*, hoc est, in certa distantia à polis mundi, & centro terræ.

Dicitur 3. *Ambientis*: est enim proprium *loco extrinseco*, ut ambiat, hoc est, contineat, & circumdet locatum, ut aqua piscem, fluvius navim &c.

Dicitur 4. *Immobilis*: per quod *locus* à vase, aut fluvio distinguitur, hic enim semper movetur, illud saltem moveri potest: hæc verò immobilitas *loci* desumitur à distantia ad polos mundi, & centrum terræ. Vide S. Thom. *Opusc. 52.*

- 2 Dices: Superficies corporis ambientis; v. g. aëris, aquæ &c. semper mutantur; ergò *locus* non est immobilis.

Resp. *Dist. Ant.* Superficies &c. semper mutantur *materialiter*, hoc est, *secundum suam entitatem*, *Conc. Ant.* semper mutantur *formaliter*, sive, *quoad distantiam à polis mundi &c. Neg. Ant. & Consequent.* Quamvis ergò superficies aëris v. g. semper mutantur, & aliò ventis ferantur, distantia
ta-

tamen à polis mundi, & centro terræ eadem semper, & invariabilis est sub quacunque aëris, aut aquæ superficie. Superficies ergò est *locus tantum materialiter sumptus*, distantia verò à polis mundi, & centro terræ est *locus formaliter sumptus*: & idè ignis semper fursum fertur, quamvis superficies aëris mutantur, & aliquæ deorsum ferantur.

- 3 Instabis: Etiam ipsa distantia mutatur cum superficiebus aëris, quibus inhæret; ergò *locus etiam formaliter*, sive, quoad distantiam à polis mundi non est immobilis.

Resp. *Dist. Ant.* Etiam ipsa distantia, *relative* accepta, mutatur &c. *Conc. Ant.* etiam ipsa distantia, *formaliter* accepta, mutatur &c. *Neg. Ant. & Consequent.* Quamvis enim distantia, ut est *relatio*, inhærens superficiebus aëris, etiam cum superficiebus transeat, non tamen ut idem est, ac situs, & subordinatio ad eosdem polos mundi, & centrum terræ, prout hîc accipimus; omnes enim superficies eidem primo locanti, ejusque punctis immobilibus respondent (cùm illæ, quæ succedunt, eandem distantiam habeant, quam prior habebat, quæ transijt) & ab his denominatur immobilitas *loci*.

- 4 Resol. 2. Dividitur 1. *Locus in communem, & proprium.* Communis est, qui plura
cor-

corpora continet, & ambit, qualis eſt v. g. cœlum, quod ambit, ac circumſcribit omnia, quæ in ejus ſinu continentur: & hic tantum *impropiè locus* eſt, ut ſuprà notatum, quia non *immediatè*, & *proximè* locatum continet. Proprius eſt, qui unum duntaxat corpus continet, & ambit, ut hæc numero aëris ſuperficies, quæ Petrum tantum, non Paulum, non alia corpora ambit.

Dividitur 2. *Locus in naturalem, & violentum.* Naturalis eſt, quem res ſecundum naturalem inclinationem exigunt, & conſervantur; ſicut enim influxus cœleſtes, & elementares non ſunt in omni loco æquales, ita etiam non poſſunt corpora in omnibus locis æqualiter conſervari: ſalamandra in igne vivit, paradifiaca in aëre, anates in aqua &c. Vide S. Thom. *Opuſc.* 52. & 4. *Phyſ. Lect.* 8. Violentus eſt, in quo res contra inclinationem ſuam exiſtit, ut ſi lapis ſuſpendatur in aëre.

Dividitur 3. In *circumſcriptivum, definitivum, & ſacramentalem.* Circumſcriptivus corpus locatum ita ambit, ac circumſcribit, ut ſit totum in toto, & pars in parte *loci*: & convenit rebus materialibus, ſeu, corporeis. Definitivus rem ita definit, atque concludit, ut ſit tota in toto, & tota in qualibet parte *loci*: convenit rebus ſpiritu-

ritualibus tantum, v. g. Angelis. Sacramentalis denique dicitur, quò res locata non determinatur, quin possit in pluribus locis esse, in quolibet verò istorum est tota in toto, & tota in qualibet parte loci: convenit tantum Christo Domino sub speciebus Evcharisticis.

Dividitur 4. In *adaquatum*, qui totum locatum continet, qualis est superficies ambiens totum hominem: & *inadaquatum*, qui non totum locatum complectitur, sed tantum partem illius, v. g. superficies aëris, ambiens caput duntaxat, vel brachia hominis.

Dividitur 5. In *supremum*, *medium*, & *infimum*, quæ ipsis ferè nominibus innotescent, & ideo ijs explicandis diutiùs hîc immorari non vacat.

Quæstio II.

Per quid res formaliter constituitur in Loco?

S U M M A R I A.

1. Exponitur status Quæstionis, & referuntur sententiæ. 2. 3. & 4. Ubicationem rei esse solam denominationem extrinsecam, varijs rationibus evincitur, & responsiones AA. eluduntur. 5. 6. & seqq. Solvuntur objectiones.

Præ

PRænotand. Dari *locum*, ad quem corpora moveantur, & in quo, velut receptaculo, quiescant, certum est, ut iam suprà notatum; id solum dubitatur, per quid, vel quomodo corpora *formaliter* sint in loco, sive, quid sit ipsa *ubicatio*? Ubi variæ sunt opiniones; aliqui enim dicunt, esse *relationem extrinsecam*: alij, esse *entitatem realem*, rei locatæ, & loco superadditam: alij, esse *modum*, resultantem in corpore locato, motuque locali: alij deniq; esse solam *denominationem extrinsecam*, à loco proveniente.

Resol. *Ubicatio* non est *res*, aut *modus* aliquis *intrinsecus*, rei locatæ superadditus, sed sola *denominatio extrinseca*, à loco proveniens.

Ratio est 1. *Authoritas S. Thomæ* 5. *Metaph. Lect. 9.* & 3. *Phys. Lect. 5.* ubi: *Sex ultima prædicamenta significant formas extrinsecus denominantes.* & 2. *cont. Gent. c. 13.* Aliquando determinatur aliquid ab eo, quod extra ipsum est, sicut à loco dicitur esse aliquid alicubi.

- 2 Nec dicas: S. Thomam nihil aliud velle, quàm *locum extrinsecum* necessarium esse, ut quis dicatur alicubi esse; non verò, *locum extrinsecum* sufficere sine aliquo modo formalis, & *intrinsecæ ubicationis*. Nam
 Contrà est; Quòd S. Thomas expresse
 com=

comparat ubi cum relatione, & hanc dicit
esse denominationem intrinsecam, quamvis ne-
cessariò ab aliquo extrinseco resultet, &
per hoc distingui à relatione. Et q. 6. de
pot. a. 3. Motus, inquit, localis est primus,
& perfectissimus motuum, utpotè qui non va-
riat rem, quantum ad rei intrinseca, sed solùm,
quantum ad exteriorem locum. & in 4. di-
stinct. 11. q. 1. a. 3. Invenitur aliqua muta-
tio, in qua nihil variatur de eo, quod est intrinse-
cum rei, sed solùm hoc, quod est extrà (puta
locus) sicut patet in motu locali. & 1. p. q. 110.
a. 3. Mobile secundùm locum non est in poten-
tia ad aliquid intrinsecum, in quantum hujus-
modi (ergò nec ad ubicationem intrinsecam)
sed tantùm ad aliquid extrinsecum, scilicet ad
locum. Habes ex his locis mentem S. Tho-
mæ, quidquid Joannes à S. Thoma, Com-
plutenfes, aliq̃ue Thomistæ dicant.

Ratio est 2. Non potest ostendi causa
productiva ubicationis, realiter, vel modaliter
à corpore locato distinctæ; ergò non est
admittenda. Ant. prob. Quis enim produ-
cit infinitos hos ubicationum cumulos, to-
ties fugientium, ac redeuntium? an locus
extrinsecus? an corpus locatum? neutrum
potest dici; ergò &c. min. prob. Non locus
extrinsecus; hic enim est ultima superficies
corporis ambientis, & consequenter quan-
titas, hæc verò non est activa. Non cor-
pus

pus locatum; quia ſi corpus locatum producit *ubicationem*, ergò prius eſt naturâ, quàm *ubicatio*; ergò jam prius eſt *loco extrinſeco* applicatum (ex hac enim applicatione determinatur ad productionem ſuæ *ubicationis*) ergò jam prius eſt in *loco*, quàm ſuum *ubi* producat; ad quid ergò *ubi* diſtinctum, ſi ante hoc ſum in *loco*?

3 Nec dicas: Me ante *ubicationem* in *loco* eſſe *materialiter* tantum, non *formaliter*. Nam

Contrà eſt; Quia miſerum hoc, & vanum effugium; ſi enim ante *modum ubicationis* diſtinctæ jam ſum in *loco*, nihil ampliùs habet *ubicatio*, quod addat, ut ſim ibi *formaliter*.

Ratio eſt 3. Si *ubicatio* eſt *res* diſtincta à corpore locato, & *loco*, poteſt Deus nolle concurrere ad productionem illius; quis enim Deum cogat? ſed, poſitâ hac hypotheſi, corpus æq; erit in *loco*, ac priùs fuerat, alioquin erit, & nullibi erit, quod dici ludicrum eſt, ut ex dicendis patebit; ergò *ubicatio* non eſt *res* diſtincta à corpore locato, & *loco extrinſeco*, cùm ſine illa corpus æq; in *loco* ſit.

Ratio eſt 4. Eſſe in *loco* nihil aliud eſt, quàm *loco* includi, & circumſcribi: atqui ad hoc ſufficit ſola *denominatio extrinſeca*; ergò nulla eſt neceſſitas ponendi *ubicationem*.

nem,

nem, realiter, vel modaliter à corpore locato distinctam. *min. prob.* Tam est realis denominatio colorem videri, sonum audiri, quam corpus loco includi: atqui ad illas denominationes sufficit sola forma extrinseca visionis, auditûs; ergò etiam ad hanc sufficit sola forma extrinseca locati.

4 Objic. 1. Potest hoc corpus, & hic locus esse, quin tamen hoc corpus sit in hoc loco, v. g. possunt Rex Gallix, & Parisij esse, nec tamen Rex Parisijs esse; corpus enim locatum est indifferens, ut sit in hoc, vel in illo loco; ergò esse in loco est aliquid, realiter ab hoc corpore, & ab hoc loco distinctum.

Resp. 1. Hoc argumentum etiam contra AA. maximè Thomistas, & alios urget; probat enim, non esse unam relationem paternitatis v. g. quæ ad plures filios extenditur: non esse unam scientiam, quæ, cùm prius ad unam tantum conclusionem pertineret, postmodum perficitur, & secundam, tertiam, quartam, & paulatim omnes conclusiones complectitur: non esse unam, & simplicem qualitatem, quæ modò intenditur, & remittitur: non unam existentiam omnium partium, quæ modò existunt, modò non existunt, modò conjunguntur, modò separantur; in his enim omnibus æq; urgeri potest, quòd relatio v. g. quam pater dicit ad filium A. possit

Mm

sepa

separari à relatione ad filium B. si natus non sit, aut si extinctus, quòd relatio ad filium A. sit indifferens ad filium B. &c. Quòd si eadem, & immutata relatio absque nova entitate, quæ antè non erat ad B. potest essentialiter esse ad B. cur non etiam, & multò magis idem, & immutatum corpus, quod prius non erat in *loco* B. possit constitui in *loco* B? minùs est enim esse in novo *loco*, quod tantùm accidentale est, quàm respicere novum terminum, quod relationi est essentialia: difficiliùs verò essentialia sine mutatione intrinseca, quàm accidentalia, variantur.

Resp. 2. *Conc. Ant. Dist. Conseq.* ergò esse in hoc *loco* est aliquid *intrinsicum*, *realiter* distinctum, *Neg. Consequent.* est aliquid *extrinsicum*, & *connotatum*, *realiter* distinctum, *Conc. Consequent.* Utique esse in hoc *loco* dicit aliquid præter *locum*, & corpus locatum, motum videlicet localem, aut aliàs positionem, quâ hunc *locum* occupem, quibus positus, velut *connotatis extrinsecis*, continuò corpus locatum sine alia modali entitate, & *ubicatione* dicitur esse in hoc *loco*; sicut enim forma intrinseca non informat, nec denominat, nisi corpore, & materiâ dispositis, ita nec forma extrinseca.

§ *Objic. 2.* Destruatur tota Universi machina, erunt utique omnia, quercus v. g. tur-

turres, domus, homines &c. in eodem loco, poteruntque animalia vicinius ad se invicem accedere, aut etiam recedere: sed in hac hypothesi nullus erit *locus extrinsecus*, à quo denominentur esse in loco; ergò hæc *denominatio* non est merè *extrinseca*.

Resp. 1. In hac hypothesi negant Thomistæ 2. membr. *M.* nimirum, motum localem fieri posse; à quo ergò corpora determinabuntur, ut hanc, vel illam *ubicationem* subeant? quidquid ipsi dixerint, determinare corpus, ut sit hîc, dicam & ego determinare corpus, ut denominetur esse hîc.

Resp. 2. Neg. 1. memb. *M.* Sublato enim loco, non dicuntur corpora esse in loco; sic ut, sublatâ omni domo, non posset aliquis domum inhabitare; dicerentur tamen sibi propinqua, aut distantia, & hæc *denominatio* resuleret ex alio corpore vicino, & spatijs imaginarijs, seu virtualibus, ac possibilibus, quæ duo illa corpora interjacent.

- 6 Objic. 3. Motus localis, cùm sit motus verissimus, & realissimus, verum aliquem, & realem terminum habet: sed non alium, nisi *ubicationem intrinsecam*; locus enim *extrinsecus* (& idem dicas de corpore locato) non fit per motum localem, sed supponitur; ergò &c.

Mm 2 Resp.

Reſp. *Neg. min.* Terminuſ enim motuſ localis eſt conjunctio, contactuſ, & contiguitaſ corporiſ locati cum loco, vel ſuperficie locante, ex quo contactu reſultat utriuſque indistantia, & determinata diſtantiā à poliſ mundi; motuſ enim localis non producit aliquid, ſed corpus loco conjungit, & ad hanc conjunctiōnem eſt impertinens *ubicatio* modalis, & reſultans, hæc enim *ubicatio*, quā *formaliter* conſtitue-riſ in loco A. vel reſultat ex te, ut eſ in loco A? vel non ut eſ in loco A? non hoc; quia ſi non eſ in loco A. non habebis *ubicationem* A. ſed aliam: ſi verò reſultat ex te, ut eſ in loco A. ergò priuſ ibi eſ, quā reſultet hic *modus*, ergò etiaſi non reſultet, nihilo-minuſ eris in loco A. & per ſe ridiculuſ ſit, non poſſe turrim, aut altiſſimā quercu, immobiliter terræ immerſam, aliter eſſe in loco, v. g. in campo, in ſilva, quā ut ibi *ubicatione* aliquā detineatur; fac enim, *ubicationiſ* hunc *moduſ* divinituſ impediri, ne ex quercu, aut turri reſultet, num ideo turriſ illic non erit? aut quò migrabit?

- 7 Dices: *Locus extrinſecus*, hoc eſt, ultima ſuperficieſ corporiſ ambientis ſæpè mutatur, loco immutato; ergò non poteſt *ubicatio* eſſe contactuſ locati cum loco extrinſeco. *Ant. prob.* Arbor enim, terræ defixa, ſemper in eodem loco eſt, & tamen ſuper-
ficies

ficies aëreæ, quibus ambitur, continuâ ventilatione mutantur; ergo &c.

Resp. *Dist. Ant. Locus extrinsecus &c. sæpè mutatur materialiter, Conc. Ant. sæpè mutatur formaliter, quoad certam distantiam à polis mundi, & centro terræ, Neg. Ant. & Consequent. Patet ex suprâ dictis.*

- 8 Instabis: Saltem in Angelo, qui verè, ac realiter de loco in locum movetur, præter *intrinsicam* ubicationem alius terminus ostendi non potest; ergo saltem in motu locali Angeli producit^{ur} ubicatio, distincta à loco, & re locatâ. *Ant. prob. Nec enim in Angelo datur contactus cum loco externo. Idem dicas de Anima, cùm separatur à corpore, & in infernum, aut paradysum, movetur; ergo &c.*

Resp. *Neg. Ant. Ad prob. Dist. Ant. In Angelo non datur contactus materialis, & extensivus, Conc. Ant. non datur contactus spiritualis, & indivisibilis, Neg. Ant. & Consequent. Dico ergo, terminum motûs localis esse id, ad quod localiter movemur, sicut terminus calefactionis est id, ad quod acquirendum subiectum calefactibile movetur: non autem movemur ad ali^{quid} intrinsecū (alioqui moverer localiter ad me ipsum) sed ad extrinsecum, hoc est, ad locum. Terminus ergo motûs localis est ipse locus, non quidem ut producendus, sed ut*

attingendus, & occupandus, quæ occupatio est intima vicinitas, & conjunctio loci ad locatum, ita, ut nullum medium corpus interjaceat, siue jam hæc conjunctio fiat per attactum *materialem, extensivum, & commensurativum*, ut in rebus materialibus: siue per attactum *spiritualem, & indivisibilem*, ut in rebus immaterialibus: ea verò intima conjunctio locati cum loco fieri non potest per modum *ubicationis intrinsecæ*, quæ, cum soli locato inhæreat, non unit, & jungit, imò supponit, rem esse in loco.

- 9 Objic. 4. Motus localis est distinctus à corpore mobili, & loco, per quem movetur; ergò & quies in loco, seu *ubicatio* fixa, quæ nihil aliud est, quàm quies in loco; quies enim est perfectior motu, & hujus finis.

Resp. *Conc. Ant. Neg. Consequent. & Parit.*
Quia esse in loco est uniri loco, & quidem loco contactûs: unio verò, & contactus non requirunt medium, sed potius tantò perfectior unio, & contactus, quantò immediatior; non ergò ex natura sua medium requirunt. Motus verò est successivus; ergò dicit esse, & non esse; ergò non potest identificari cum corpore locato, hoc est, cum ente permanente, & quod dicit tantum esse.

- 10 Objic. 5. Si *ubicatio* non distinguitur à cor-

Sectio II. De Loco, & Vacuo. 551

à corpore, & re ubicatâ, plures erunt in uno corpore *ubicationes*; nam præter materiam est etiam forma, & diversa accidentia, quæ utique extra locum non sunt: sed hoc videtur absurdum; ergò &c.

Resp. Dist. *sequel. M.* plures erunt in uno corpore *ubicationes totales*, Neg. *sequel. M.* plures erunt *ubicationes partiales*, Conc. *sequel. M.* Dist. eodem modo min. & Neg. *Consequent.* Dico igitur, tot esse *partiales ubicationes*, quot sunt res, aut partes in uno corpore: sicut autem ex omnibus partibus fit unum ens totale; ita ex omnibus *partialibus ubicationibus* una totalis *ubicatio*.

Quæstio III.

Utrum idem corpus possit esse in pluribus Locis?

S U M M A R I A.

1. Exponitur status Quæstionis. 2. 3. & 4. Idem corpus non posse naturaliter, aut supernaturaliter poni in pluribus locis circumscriptive, ostenditur. 5. 6. & 7. Solvuntur objectiones. 8. An corpori replicato eadem accidentia convenient? 9. Quomodo fiat replicatio?

I P Rænotand. Sensem Quæstionis esse, an idem corpus, suâ quantitate instru-

Etum, *naturaliter*, vel saltem *supernaturaliter* poni possit in pluribus locis *circumscriptivè*, ita videlicet, ut pars corporis parti loci respondeat, & totum corpus toti loco? posse enim corpus in duobus locis, imò plurimis poni, ita, ut in uno sit *circumscriptivè*, in altero *definitivè*, vel *quasi*, non est dubium, & patet in SS. *Evcharistia*.

2. Resol. 1. Certum est, idem corpus non posse *naturaliter* in pluribus locis existere *circumscriptivè*; ut pater *experientiâ*, cujus

Ratio est Limitatio *cum substantiæ, tum quantitatis*; sicut enim potentia activa habet sphaeram suæ activitatis, ita & suæ præsentia.

3. Resol. 2. Implicat etiam *supernaturaliter*, unum, idemque corpus, suâ quantitate instructum, poni in pluribus locis *circumscriptivè*.

Ratio est 1. *Authoritas S. Thomæ in 4. dist. 44. q. 2. a. 2. quæstiunc. 3. ad 4. ubi: Dicendum, quòd unum corpus esse simul localiter in duobus locis non potest fieri per miraculum. & Quodlib. 3. a. 3. Dicendum, quòd aliquod corpus esse localiter in aliquo loco, nihil est aliud, quàm corpus circumscribi, & comprehendì à loco secundum commensurationem propriarum dimensionum: quòd autem comprehenditur à loco aliquo, ita est in ipso loco, quòd nihil ejus est extra locum illum; unde ponere, quòd sit lo-*

cali-

aliter in hoc loco, & tamen sit in alio loco, est ponere contradictoria esse simul: unde secundum præmissa hoc à Deo fieri non potest. & 3. p. q. 75. a. 1. ad 3. quem vide. & S. August. l. 20. contra Faust. c. 11.

Ratio est 2. Si idem corpus in duobus locis circumscriptivè poneretur, esset idem, & non esset: sed hoc implicat; ergò & illud. Seq. M. prob. Esset idem ex hypothesi; & non esset idem; ponatur enim idem corpus in duobus locis, Augustæ videlicet, & Monachij, tum sibi mutuò occurrant, utrique se mutuò tangere possunt, sicut manus, manui juncta: sed in hoc casu jam sunt duæ quantitates, & duæ superficies, una, quæ tangit, altera, quæ tangitur; ergò jam non est unum corpus, hoc est, una quantitas, & una superficies, sed duæ.

4 Nec dicas: Idem sequi in Sacramento Eucharistiæ, in quo Christus, ut in cœlo est; ergò sibi utrique occurrere in Sacramento, & se tangere poterit; & consequenter jam non potest esse unum corpus Christi, quod fidei repugnat. Nam

Resp. Neg. sequel. Si enim Christus, ut in cœlo est, sibi in Sacramento Eucharistiæ occurrat, non se tangit, sed penetrat; quia in Sacramento existit modo indivisibili, & per modum substantiæ, quod non repugnat: sicut etiam, si Deus uni corpori

duplicem quantitatem inducat, cessabit repugnantia, & poterunt esse in duobus locis, ut docet S. Thomas *Quodlib. 3. a. 2.*

Multæ aliæ repugnantiae adduci solent, sed nulla convincit.

5 *Objic. I. Cont. 1. Resol. Potest anima naturaliter esse in pluribus locis; ergo etiam corpus; eadem enim de uno æque, ac altero ratio esse videtur. Ant. prob. Potest anima naturaliter esse in pluribus partibus corporis; ergo etiam in pluribus locis divisis, & distantibus.*

Resp. Neg. Ant. Ad prob. Conc. Ant. Neg. Consequent. & Parit. Nam si potest utrumque naturaliter fieri, cur non utrumque videmus, & experimur? quia enim unum experimur, ideò, fieri posse, credendum est; ergo quia alterum nunquam experimur, meritò negamus. Ratio autem Disparitatis est: quia anima est forma corporis, & forma partium, ideò omnes partes informat, & ibi est, ubi sunt partes unitæ, ac dispositæ: non verò est forma loci, & ideò non est in loco, ubi non sunt partes, & corpus, cujus est forma. Deinde anima non est in pluribus locis adæquatis, & ideò non replicatur, sed in uno totali, & in pluribus partialibus, quod naturaliter non repugnat; sicut enim non repugnat, solem agere intra totam sphaeram suæ activitatis; ita nec ani-

mam

mam esse intra totam sphæram suæ entitat-
tis: nam nec potentia in agendo, nec for-
ma in essendo ad indivisibile spatium li-
mitantur.

6 Objic. 2. Cont. 2. Resol. Eadem absurda
sequuntur in replicatione corporis *defini-
tiva*, quæ in *circumscriptiva*; ergò vel idem
corpus non potest replicari *definitivè*, vel
æq; poterit *circumscriptivè*. Ant. prob. Si
corpus potest replicari etiam *definitivè*, po-
terit moveri motibus contrarijs; in Danu-
bio enim v. g. navigans, & in Rheno, Oc-
cidentem, & Orientem versùs feretur:
poterit etiam in seipsum impingere, & sibi
occurrere; si enim sit Viennæ, & Mona-
chij, hîc stabit, & Viennâ discedens ad se-
ipsum Monachium veniet: poterit unâ
guttâ aquæ replicatâ totus Græcorum ex-
ercitus ad Trojam potari: poterit in uno
loco mori, in altero vivere, si videlicet in
uno loco vulneretur, in alio non; ergò &c.

Resp. Neg. Ant. Ad prob. Dico: plerâ-
que hæc absurda in replicatione *circumscri-
ptiva* procedere, non in *definitiva*, corpus
enim, *definitivè* in loco existens, per se nullius
motûs, passionis, aut actionis capax est,
sed tantum per *accidens*; sicut Christus mo-
vetur per *accidens* ad motum specierum: per
accidens autem posse aliquid duobus moti-
bus contrarijs moveri, patet in motu coe-
lo-

lorum, & cùm quis in navi Orientem verſus ambulat, navi ad Occidentem pergente. Sed demus, corpus, *definitivè* poſitum, in uno loco calorem ſenſurum eſſe, non in alio, in uno aſcenſurum, in alio deſcenſurum, nunquid in anima idem videmus? in uno brachio ſurſum, in alio deorſum movetur: uno loco dolet, alio non dolet: in uno agit, in alio non agit; cur ergò, quod poteſt anima *naturaliter* in pluribus partibus, & locis, non poſſit *ſupernaturaliter* in pluribus locis? idem apparet in una, eadèmq; facie, quæ in quamplurimis ſpeculis replicatur, & quæ in uno ſpeculo eſt, ad motum ſpeculi movebitur, quamvis in ſe non moveatur.

7 Dices: Illa vultuum replicatio, & multiplicatio eſt tantum *intentionalis*, & per ſpecies: nos autem loquimur de multiplicatione *reali*; ergò nullum argumentum à facie, in pluribus ſpeculis replicatâ, duci poteſt.

Reſp. *Conc. Ant. Neg. Conſequent.* Si enim poteſt natura idem corpus *intentionaliter* multiplicare, quare non poſſit Deus multiplicare *realiter*? ſicut enim multiplicatio *realis* eſt major *intentionali*; ita potentia Dei eſt multò major, quam potentia naturæ: & ſicut facies in uno ſpeculo magna, in alio poteſt eſſe parva, in uno immota, in
alte-

altero mobilis; ita in uno loco potest esse extensa, in altero inextensa, in uno moveri, in altero non moveri &c. quia tale corpus est *virtualiter* multiplex. Sed

8 Quæres I. An eadem accidentia conveniant corpori replicato?

Resp. Accidentia *intrinseca*, & *absoluta* corpori in omnibus locis æq; conveniunt; si enim in uno loco est album, erit etiam in alio: si in uno calet, etiam in alio, nisi forte, qui Romæ v. g. calet, alibi in nivibus volutetur, quæ calorem vincant; hoc patet exemplo speculi; accidentia enim *intrinseca*, quæ vultui insunt, æq; in omnibus speculis apparebunt; æthiops enim in omnibus speculis niger, & crispis crinibus apparebit, non tamen cum omnibus accidentibus *extrinsecis*, quæ à speculo pendunt; in alio enim, ut dixi, speculo parvus apparebit, in alio magnus, in alio gibbosus pro qualitate vitri.

Ratio est; Quia sicut multiplicatio speculi non multiplicat faciem, sed tantum ejus præsentiam *intentionalem*; ita nec multiplicatio loci multiplicat corpus locatum, sed tantum ejus præsentiam localem; ergo non multiplicat, nec variat ejus accidentia *intrinseca*, & ideò si quis Romæ, & Parisijs existat, & Romæ occidatur, æq; Romæ, & Parisijs mortuus erit, quia se-
para

paratio animæ à corpore eſt accidens *in-*
trinſecum, & *intrinſecè* hominem afficiens;
 hæc enim ſeparatio recipitur in homine,
 non in *loco*; ergò ubicunque eſt homo, erit
 hæc ſeparatio; ſicut, quia vita recipitur in
 anima, ubicunque, & in quocunque mem-
 bro eſt anima, eſt etiam vita, licet in omni-
 bus membris non vivificet defectu diſpo-
 ſitionum: & ſicut, ſi vultus *intrinſecè* mu-
 tetur, non in uno tantum ſpeculo, ſed in
 omnibus mutabitur. Aliud eſt de acciden-
 tibus, à *loco* dependentibus, ut diſtare, aut
 non diſtare, ſedere, aut non ſedere &c.
 ſicut accidentia, quæ à ſpeculo depen-
 dent, poſſunt faciem in uno ſpeculo mu-
 tare, & non in alio, & ita, ſi unum ſpe-
 culum ſit concavum, aliud convexum, fa-
 cies in uno inverſa, in altero recta appa-
 rebit. Licet ergò Chriſtus v. g. habeat
 corpus impaſſibile æq; in cœlo, ac Evcha-
 riſtia, in hac tamen magis à Sanctis diſtat,
 quàm in cœlis: & ſi æthiops ponatur Au-
 guſtæ, & Monachij, utrobique erit niger,
 ſed Auguſtæ magis Salisburgo, quàm Mo-
 nachij diſtabit; quia diſtantia Auguſta Sa-
 lisburgum dicit ſpatium 4. dierum, quod
 non reperitur in diſtantia Monachio Sa-
 lisburgum.

9 Quæres 2. Quomodo fiat hæc replica-
 tio corporum?

Reſp.

Resp. Fieri per reproductionem, ita videlicet, ut res, in loco existens, in alio reproducat.

Ratio est; Quia non implicat, rem semel productam, iterum produci, nec etiam rem, in uno loco productam, in alio reproduci; ergò &c. *Ant. prob. quoad 1. membr.* Res producta in instanti A. conservatur in instanti B. sed conservatio est productio rei; est enim influxus Dei, non tantum removens contraria, sed dans esse rei, ut suprà dictum: sicut enim, cum lux in aëre conservatur, hæc conservatio supponit continuum influxum solis, & consequenter continuam productionem lucis, & ideò, sole, ac influxu recedente, etiam lux in aëre extinguitur; ita &c. *Ant. verò quoad 2. membr. patet;* nulla enim ex multiplicatione loci potest ostendi repugnantia; & æquum est, sicut omnia Dei attributa, ita etiam immensitatem à creaturis participari imperfectè, & aliquatenus posse. Vide Suarez. 3. p. Tom. 3. in 3. p. d. 50. ubi ex sententia Patrum ostendit, Christum esse in Evcharistia per reproductionem naturæ, ex qua sententia sequitur, corpus replicatum esse virtualiter duplex, & ideò posse in duobus locis, & contrariis motibus cieri &c. sicut enim, quod virtualiter est calidum, potest actu calefacere; ita

§ 60 *Traſſat. III. De Propriet. &c. Rev. Natural.*
ita corpus, quod virtualiter eſt duplex, pot-
eſt actu in duplici loco eſſe.

Quæſtio IV.

*An plura corpora poſſint in eodem
Loco penetrativè exiſtere? &
utrum aliquid poſſit eſſe, &
nullibi eſſe?*

S U M M A R I A.

1. *Aperitur ſtatus Quæſtionis quoad primam
partem. 2. Non poſſunt naturaliter plura corpora
quanta in eodem loco eſſe. 3. Diluitur obſectio. 4.
Poſſunt tamen ſupernaturaliter duo corpora eun-
dem locum occupare. 5. Non poteſt aliquid eſſe,
& nullibi eſſe. 6. Solvitur obſectio.*

1 **P**Rænotand. Plures ſpiritus in eodem lo-
co penetrativè exiſtere poſſe, extra con-
troverſiam eſt; cum enim careant quan-
titate, non modò ſe mutuò, ſed & cor-
pora, quantitate prædita, pervadere, ac
penetrare poſſe, quis neget? Proinde id
ſolùm in Quæſtione in venit, an duo, vel
plura corpora, localiter extenſa, eadem
ſuperficie concavâ contineri, ac circum-
ſcribi poſſint? ſive, ut alij loquuntur, an
detur mutua corporum penetratio? idque
vel

vel *naturaliter*, vel *saltem supernaturaliter*?

2. Resol. 1. *Naturaliter* non possunt duo corpora quanta esse in eodem loco, sed unum aliud expellet.

Ratio est 1. Ab experientia, videmus enim, ubi unum corpus est, non posse aliud esse, vas aquâ plenum nullam amplius aquæ partem, ne guttam quidem, capere, unam auri bracteolam, quantumvis tenuissimam, alteri additam, in volumen crescere: quod non fieret, si una aliam penetraret; ergò &c.

Ratio est 2. Sicut naturalis effectus ignis est, ut sit calidus, & calefaciat; ita naturalis effectus quantitatis, ut unam partem extra aliam constituat, adeò, ut se tantum in physicis indivisibilibus contingant, non verò una pars aliam penetret, intrétque; sic enim nulla daretur magnitudo; si ergò quantitas non admittit, ut partes etiam unius corporis se penetrent, quantò minùs, ut duo integra, ac distincta, & extranea corpora?

3. Dices: In ferro ignito substantia, aut quantitas ignis substantiam ferri penetrat, ut patet experientiâ; ergò datur *naturaliter* penetratio.

Resp. Neg. Ant. Non enim substantia, aut quantitas ignis substantiam ferri penetrat, sed vel aliquas ferri partes vehemen-

tiâ caloris in ignem convertit, *vel* aliquæ partes ignis se poris insinuant &c. ut jam alibi dictum.

- 4 Resol. 2. Fieri *supernaturaliter* potest, ut duo corpora quanta occupent eundem locum. Est SS. PP. & videatur S. Thomas 3. p. q. 54. a. 1. ad. 1. Et *super Boët. de Trinit. quæst. de plural. caus.* Ubi SS. PP. dicunt, Christum natum esse, clauso utero virginali, egressum de sepulchro inviolato, & intacto, ingressum ad discipulos, januis clausis, quæ sine penetratione fieri non potuere. Et

Ratio est; *Tum* quia nulla implicantia reddi potest: *tum* quia replere locum, ita, ut pars locati sit in parte loci, & totum locatum in toto loco, item expellere aliud corpus loco, non est essentia quantitatis, sed tantum effectus, qui potest à Deo impediri, & defacto impeditur in SS. Eucharistia; sicut enim duæ qualitates contrariæ in gradu intenso se *naturaliter* expellunt, & tamen divinitus simul esse possunt, ita & duæ quantitates. Durandus, qui contrarium docuit, nullum argumentum habet, solutione dignum.

- 5 Resol. 3. Non potest aliquid esse, & nullibi esse. Est contra Vasquez. qui in 1. p. d. 188. contrarium docuit, quem aliqui ex RR. secuti sunt. Sed

Ra-

Ratio nostræ Resol. est 1. Tam est imperceptibile, aliquid esse, & nullibi esse (ne quidem in spatijs imaginarijs) quàm aliquid esse, & non esse, aut nunquam esse: sed hoc esse non potest; ergò nec illud. Planè de Philosophia malè merentur, qui principia, sensui, & experientiæ tam naturali, quàm supernaturali nota, in dubium vocant; hoc enim est tollere omnia principia sciendi, & demonstrandi; quis enim eadem facilitate hæc principia non neget: non potest idem esse, & non esse: omne totum est majus sua parte &c. quàm ista: nequit aliquid esse, & nullibi, aut nusquam esse? Nec obstat, hoc ab aliquibus negari; nam & illa à multò pluribus negata sunt. Etiam Zeno negavit, motum dari, & Epicurus Deum, an ideo dubitari de istis potest?

Ratio est 2. Deus, cum sit ubique, & in omni loco, est alicubi: sed omnis creatura est præsens Deo (inadequatè scilicet) ergò est, ubi est Deus (hoc enim est esse præsens) & consequenter est in aliquo loco; sit enim Deus in loco A. erit illa creatura Deo præsens in loco A. vel ergò erit præsens etiam loco A. vel non erit præsens? si erit præsens loco A? ergò erit in loco A. (nihil enim aliud est in loco esse, quàm præsentem loco esse) si non erit præsens loco A? ergò erit absens à loco A. ergò erit ab-

§ 64 *Traçtat. III. De Propriet. &c. Rev. Natural.*
sens ab eo, qui est in loco A (sicut si Papa est Romæ, qui est absens Romæ, etiam est absens Papæ) ergò erit absens Deo, quod est absurdum, & contra fidem.

Ratio est 3. Creet Deus Angelum, aut *alicubi* creat, aut *nullibi*? si *alicubi*? habeo intentum; si *nullibi*? contra: Deus illic creat, ubi est, saltem per virtutem suam creatricem: sed Deus *alicubi* est; ergò *alicubi* creat; ergò non creat *nullibi*.

6 Dices: Res producit suam ubicationem; ergò prior est suâ ubicatione, & consequenter ab ista independens, & sine ista potest esse.

Resp. 1. Certius est, rem, quæ est, *alicubi* esse, quàm producere suam ubicationem (jam enim suprà probatum est, ubicationem non esse modum distinctum à re locata) ergò malè negas certius, ut probes incertius. Deinde

Resp. 2. *Transf. Ant. Neg. ult. Consequent.*
Scientia enim Dei, & providentia circa creaturas est prior, & independens ab omni creatura, & tamen sine hac esse non potest: causalitas est prior suo termino, nec tamen sine hoc esse potest; sic ergò, esto creatura producat suam ubicationem, sine hac tamen esse non potest, tanquam conditione, essentialiter requisitâ; nisi enim *alicubi* esset, ponerentur duo contra-

di-

dictoria, quòd videlicet talis creatura es-
set præsens Deo, & non esset præsens Deo:
crearetur *alicubi*, & non crearetur *alicubi*:
locus, & spatium imaginarium esset infinite
diffusum, & non esset infinite diffusum,
quia non coëxisteret, nec præsens esset
alicui creaturæ.

Quæstio V.

Utrum detur Vacuum?

S U M M A R I A.

1. *Vacui varia acceptio, & de quo sit contro-*
versia? 2. *Vacuum, physicè sumptum, exploditur.*
3. 4. & 5. *Solvuntur objectiones.*

PRænotand. *Vacuum* à vulgo omne id
dici, quod caret corpore sibi debito,
quò sensu vasa, dolia, horrea, marsu-
pia &c. aquâ, vino, tritico, pecunijs *vacua*
dicuntur. Sed de hoc, quod *vacuum rusti-*
cum vocant, non Philosophi, sed rustici
viderint. *Vacuum* autem *Philosophicum* du-
plex communiter assignari solet: unum
negativum, & dicitur negatio omnis om-
nino corporis tam continentis, quàm con-
tenti; alterum *positivum*, seu *physicum*, estq;
locus, nullo omnino corpore, ne aëreo qui-
dem, repletus, aptus tamen repleri, ut do-
cet Aristoteles 4. *Phys. c. 7. text. 57.* Dari

vacuum negativum, nullum est dubium; nam supra cœlum nullum est corpus. Nec minus certum est, *vacuum physicum* per virtutem supernaturalem, & divinam dari posse; neque enim Deus naturæ legibus, à se conditis, obstringitur, & qui facere potuit ex *vacuo* plenum, cur non possit ex pleno *vacuum* facere? Tota ergò difficultas in eo est, an per aliquam potentiam, vel causam naturalem, sive *humana* illa sit, sive *angelica*, induci possit?

Resol. Non datur *vacuum*, physicè sumptum, nec per potentiam *humanam*, nec *angelicam*. Est communis contra RR. aliquos. Vide Aristot. 4. *Phys. loc. cit.* & ibi S. Thom.

Ratio 1. *Partis* est 1. *Apriori*. Quia *vacuum* tollit mutuam communicationem, continuationem, propagationem, influxum per lineam rectam, & mutuam unionem, quâ res se maximè tuentur, & contrarijs resistunt: & ideò videmus, aquæ guttulas, cùm à toto elemento separantur, in globulos componi.

Ratio est 2. *A posteriori*, quæ conficitur ex quamplurimis experimentis. Nam

1. Dux tabulæ perfectè planæ, sibiq; æqualiter impositæ, si è medio æqualiter trahas, separari non possunt; cùm enim non possit aër in instanti subire, & to-

tum

tum illud spatium replere, imminenti vacuo natura resistit.

2. Ob eandem causam scutella, si ejus alveum, & cavam partem aqua immergas, & à medio æqualiter trahas, levare non potest.

3. Folles, undique clausi, compressiq; & ostiolo, quò aër admittitur, æquè occluso, aperiri non possunt, potius rumpentur.

4. Si dolium in parte superiori careat spiraculo, per quod aër subeat, vinum, aperto etiam epistomio, non fluet.

5. In antlijs, subducto aëre, aqua sequitur metu vacui.

6. Hoc ipso metu cucurbitæ sanguinem trahunt.

7. In Thermometro, si mediam fistulam vitream aquâ impleas, & aqua circumstans suo frigore inclusum aërem condenset, sursum aqua ascendet, pro gradu frigoris, & condensationis &c. cum enim quælibet creatura duplici inclinatione polleat, in bonum videlicet proprium, & bonum totius Universi (quæ inclinatio longè major, & vehementior est, sicut & bonum Universi majus. Vide S. Thom. 1. p. q. 60. a. 5. & Quodlib. 1. a. 8.) ita præter qualitates específicas alias habet ad procurandum bonum Universi, quando

videlicet necessitas exigit; cùm igitur aqua fursum fertur, ut vacuum impediat, hic motus non à levitate aquæ est, sed ab alia, & occultâ qualitate, quæ aquæ militat in bonum Universi, & extirpationem *vacui*. Quia ergò *vacuum* ad nihil servit, imò vehementer naturæ repugnat, ut experimentis patet, per nullam virtutem, & causam naturalem *humanam* induci potest.

Ratio 2. *Partis*, quòd nec per virtutem *angelicam* dari *vacuum* possit, est; *Tum* quia *vacuum* est contra ordinem Universi, qui, ut immediatè à solo Deo est, ita ab illo tantum dissolvi potest. Vide S. Thom. q. 16. de malo. a. 10. ad 8. Et ideò, licet Angelus eadem virtute, quâ potest cœlum ab Oriente in Occidentem movere, possit etiam per se loquendo ab Occidente in Orientem, hîc, & nunc tamen non potest, quia hoc est contra ordinem naturæ. *Tum* quia non tantum corpora propinqua, sed etiam remota, & remotissima, & contra naturales inclinationes moventur ad *vacuum* impediendum; oporteret ergò totum Universum ab Angelo immutari. *Tum* quia Angelus non potest in hæc sublunaria quidquam operari, nisi per motum localem applicando activa passivis: atqui nulla naturalia inclinationem, viresq; habent ad inducendum *vacuum*, cui potius,
&

& maximè repugnant; sicut ergò non potest Angelus producere in mea manu frigus applicando illi ferventissimum, & maximum ignem; ita &c.

3 Objic. I. Si non datur *vacuum*, non dabitur motus localis sine penetratione corporum, vel sine motu totius Universi: ac hæc sunt absurdissima; ergò &c. *Sequel. M. prob.* Vel enim corpus, quod movetur, intrat plenum? & ita fit penetratio corporum: vel non intrat plenum, sed aer corpori, se moventi, loco cedit? & de hoc aëre, qui cedit, redit quæstio, quò cedat? ergò pellet aliud corpus, & hoc aliud, & ita ad motum unius muscæ totus mundus movetur, & fluctuat.

Resp. *Neg. sequel. M. Ad prob.* Dico: aërem, motu pulsum, & anteriorem condensari, posteriorem rarefieri. Vel etiam, sicut, cum piscis mari innatat, aqua anterior, quam pellit, in latera succedit, aqua verò lateralis succedit in locum piscis, quem natatu relinquit, nec ideò totus Oceanus fluctuat, natante pisce; ita &c. Quando verò corpus condensatur, & occupat minus spatij, non ideò est, quòd partes illæ densatæ aliquas vacuitates repleant, sed quia partes, prius rarefactæ, & extensæ, per condensationem incipiunt complicari, & involvi: sicut pannus convolvitur, & ex-

plicatur nullâ suæ quantitatis additione, vel diminutione, & sine alicujus *vacui* repletionis: & arcus, cùm intenditur, fit magis, magisque curvus nullâ sui additione, vel diminutione. Vide Aristotel. 4. *Phys. c. 9. text. 84.*

- 4 *Objic. 2.* Ponantur duæ tabulæ planissimæ, una super aliam, tum altera citissimè elevetur, in hoc casu dabitur aliquo saltem momento *vacuum*; nec enim aër poterit momento moveri, & subintrare in illud medium spatium, ubi tabulæ se comprimebant; ergò &c.

Resp. Neg. supposit. Ant. In hoc enim casu, ut jam suprà dictum, & patet experientiâ, tabulæ non poterunt momento separari, nisi separatio à lateribus incipiat, aëre paulatim subintrante: nec dubitari potest, motum aëris fore velocissimum ad *vacuum* impediendum.

- 5 *Objic. 3.* Hoc experimentum, quò RR. *vacuum* maximè tuentur. Accipe fistulam vitream, utrîque perforatam, & duos cubitos, aut saltem quatuor palmos longam: foramen superius contra omnem aërem diligenter occlude: tum imple totam hydrargyro, seu Mercurio, & foramini inferiori digitum appone, ut nullus omnino aër subeat: immerge dein fistulam vasi Mercurij ad 5. vel 6. digitos pleno, & digitum
tum

tum denique remove, videbis, hydrargyrum diu, multumque in fistula jam ascendendo, jam descendendo agitari, tandem consistet, relicto magno in superiori parte *vacuo*: nec dici potest, eam partem aere repleri; unde enim aeri aditus, foramine inferiori, & superiori penitus clauso?

Resp. Hoc ipso experimento *vacuum* impugnari; docet enim experientia, si partes illæ superiores, calefiant, corpus, illi inclusum, rarefieri, & argentum vivum deorsum urgere: si frigesiant, corpus densari, & hydrargyrum sursum agi metu *vacui*. Illæ ergo partes superiores, quæ *vacua* nobis videntur, tenuissimis spiritibus, à Mercurio evaporatis, implentur, quos in subsidium adversus *vacuum* natura mittit: quod manifestè apparet, aquâ Mercurio supernè affusâ; illa enim bullis quibusdam impletur, fervente subtus Mercurio.

SECTIO III.

De Tempore.

 Uæ sit *Temporis* natura, si explicare velimus, nullum planè *Tempus* sufficere, videri potest, tam illa abstrusa, reconditaq; semper fuit, ipso

S. Augustino l. 11. *Confess. c. 14.* liberè fatente:

Quid

572 *Traſſat. III. De Propriet. &c. Rer. Natural.*
Quid ſit Tempus, ſi nemo ex me quærat, ſcio, ſi
quærenti explicare velim, neſcio. Et quid mirum?
lubrica res Tempus eſt, quippe nullâ ſui parte
ſibi conſtans, nec, fluvij inſtar, oculos tan-
tum, ſed & intellectum fugiens; velocitas
enim ejus fertur multò major, quàm ſagittæ,
aut globi, tormento æreo excuſſi; hic nâm-
que 40. primùm dierum ſpatio, ut volunt, or-
bem totum obiret, quem primum Mobile,
Temporis meſſura, uno die raptim percurrit:
& ideò hæc Temporis cognitio, uti obſcuriſſi-
ma, ſic difficiſſima, non modò Auguſtini, ve-
rùm etiam aliorum Philoſophorum ingenia
torſit; illa enim, ut optimè advertit S. Tho-
mas Opuſc. 44. c. 1. quæ minimam entitatem ha-
bent ſecundùm ſe, ſunt minimè cognoscibilia: ta-
lia ſunt omnia ſucceſſiva, quæ ſecundùm ſe tota
non extant, ſed ſecundùm aliquid indiviſibile ſui,
de numero quorum eſt Tempus. Verùm, utut no-
bis obſcura ſit Temporis cognitio, Ariſtotele
tamen duce, & Angelico Doctore facem præ-
ferente, ea, quæ communiora Scholis ſunt,
in præſenti elucidabimus, paucis de Duratione,
cujus ſpecies Tempus eſt, præviè libatis.



Quæ.

Quæstio I.

*Quid, & quotuplex sit Duratio?
& an distinguatur à re
durante?*

S U M M A R I A.

1. Definitur duratio. 2. Ejus species sunt æternitas, ævum, & tempus. 3. Non distinguitur à re durante. 4. 5. & 6. Solvantur objectiones.

Resol. 1. Duratio nihil aliud est, quàm persistentia in existendo, sive permanentia rei in esse: unde rebus merè possibilibus, cùm careant existentia, duratio convenire non potest; omnis enim duratio, inquit S. Thomas in 1. d. 19. q. 2. a. 1. attenditur, secundùm quod aliquid est in actu, tamdiu enim durare dicitur, quamdiu in actu est, & nondum est in potentia.

2 Resol. 2. Tres præcipuæ sunt durationis species, videlicet æternitas, ævum, & tempus.

Æternitas est duratio, seu mensura rei penitus immutabilis quoad esse, & quoad accidentia, & idèd si aliquid ab æterno crearetur, nullum finem sui esse, & suæ operationis haberet; quando enim finiretur? infinito post spatio, an finito? non infinito: quia, quod

quod est infinitum, finem nullum habet; ergò ad ejus finem perveniri non potest; non finito: quia quod finitam durationem habet, v. g. 100. dierum, etiam principium habet, & ad istud perveniri potest: sed ad principium *æternitatis* perveniri non potest; quis enim dicat, quod spatio finito durat, v. g. 100. dierum, esse æternum? *Æternitas* ergò essentialiter soli Deo convenit, quia hic solus quoad esse, & operari est immutabilis.

Ævum est *duratio*, seu *mensura rei immutabilis quoad substantiam*, *mutabilis verò quoad operationem*: & convenit Angelis, cælo, aliisque rebus incorruptibilibus; mutabilitas enim naturalis, quæ Angelo convenit, exigit, ejus operationes non fuisse ab æterno, alias cessare ab ijs nunquam posset, æterna enim, ut dixi, nunquam finiuntur.

Tempus est *duratio rei mutabilis tam secundum substantiam, quàm secundum accidentia, & operationes*: & competit rebus corruptibilibus; hoc enim ipso, quòd res aliqua est corruptibilis, & mutabilis, postulat habere esse post non esse, & consequenter etiam finiri, & *durationem*, ac *tempus*, principio, & fine terminatum. Præter has tres species assignari à quibusdam solet & quarta, quæ est quædam *æternitas* participata;

pata, & vocatur *modus aternitatis*, éstque *mensura rei supernaturalis*, præsertim visionis, & amoris beatifici; illa enim visio elevat intellectum ad operandum invariabiliter, quâ ratione ævum excedit. Vide S. Thom.

1. p. q. 10. a. 5. & Opusc. 44. c. 4.

- 3 Resol. 3. *Duratio* non distinguitur à re durante, sive ab existentia rei, sed est ipsa existentia rei, ut connotat actionem sui conservativam.

Ratio est; Quia *duratio* rei nihil aliud est, quàm persistentia in esse: sed persistentia in esse non distinguitur ab esse ejusdem rei, sicut nec creatio à conservatione distinguitur, ut docet S. Thomas 2. p. q. 104. a. 1. ad 4. & de pot. q. 5. a. 1.

Alias rationes non propono, quia superius allatæ contra *ubicationem*, distinctam à re locata, æq; militant contra *durationem*, à re durante distinctam, cum eadem proportionaliter sit utriusque ratio, ut consideranti patebit.

- 4 Objic. 1. Contra 3. Resol. Quæ possunt *realiter* separari, *realiter* distinguuntur: sed *duratio*, & existentia rei possunt *realiter* separari; ergò *realiter* distinguuntur. *min. prob.* Hodierna existentia rei est eadem cum hesternâ, & tamen hodie non est eadem *duratio*, quæ heri; hesternâ enim dicitur, prout subjacet hesternò motui primi

376 *Traſat. III. De Propriet. &c. Rer. Natural.*
mi Mobilis, qui non eſt idem cum motu
cœli hodierno; ergò &c.

Reſp. Neg. min. Ad prob. Diſt. 2. membr.
Ant. & tamen hodie non eſt eadem duratio
intriſeca, quæ heri, Neg. Ant. non eſt ea-
dem duratio extrinſeca, quæ heri, Conc. Ant.
& Neg. Conſequent. Quamvis enim duratio
heſterna non ſit idem quoad connotatum ex-
trinſecum, eſt tamen idem quoad rem intrinſe-
cam cum re, quæ heri, & hodie duravit;
hoc enim ipſo, quòd res, ſemel exiſtens,
non corrumpitur, dicitur durare.

3 *Objic. 2. Duratio increata Dei, ſive*
æternitas diſtinguitur ſolùm virtualiter ab
eſſe divino; ergò duratio creata, v.g. ho-
minis actu diſtinguitur ab homine. Patet
Conſequent. alioquin enim duratio creata ab
increata non differret.

Reſp. Neg. Conſequent. Ad prob. Neg. Il-
lat. Duratio enim in entibus creatis ſuper-
addit exiſtentix extrinſecam connotationem,
& dependentiam ab actione continuan-
te, & influente ipſum eſſe: & per hoc ex-
trinſecum connotatum differt duratio creata
ab increata, ut docet S. Thomas 1. p. q.
10. a. 2. Vide Suarez. diſp. 50. Metaph.
ſect. 1.

6 *Objic. 3. Si duratio non diſtinguitur à*
re durante, ſed eſt ipſa exiſtentia rei, vel
eſt una tantùm duratio, vel plures? neutrum
pot-

potest dici; ergò *duratio* distinguitur à re durante, & non est ipsa existentia rei. *min. prob.* Non una: quia res successivæ pluribus videntur indigere; non plures: quia hæ in re permanente superfluous; ergò &c.

Resp. Tot esse *durations*, quot existencias; sicut ergò res permanens est una, ita & *duratio* rei permanentis est una: econtrà sicut ens successivum non est unum, sed pluribus constat, sibi succedentibus, ita & *duratio* rei successivæ non est una, sed pluribus *durationibus* constat, sibi succedentibus.

Quæstio II.

*An, quid, & quotuplex sit
Tempus?*

S U M M A R I A.

1. Dari tempus, & esse ens reale, ostenditur.
2. Diluitur objectio.
3. Refertur definitio temporis, & exponitur.
4. Ejus divisiones recensentur.

RESOL. 1. Dari tempus, & esse ens reale, dubium non est. Vide S. Thom. *Opusc.*

44. de Temp. c. 1. & 1. p. q. 10. a. 5. Et Ratio est 1. Quia tempus est duratio, & mensura motûs, & aliarum rerum cor-

§ 78. *Tractat. III. De Propriet. &c. Rev. Natural.*
ruptibilium : mensura autem est ejusdem
rationis cum mensurato ; sicut ergò nemo
triticum , oleum , pannum chimæris , & en-
tibus rationis mensurat , ita nec motus , &
essentias creatas.

Ratio est 2. Motus primi Mobilis, seclu-
so omni actu intellectûs, est diuturnior
motu lapidis, deorsum descendentis, & de
eo verè dici potest, *fuit, est, erit* ; ergò ejus
duratio, videlicet *tempus*, verè, & à parte rei
datur.

Ratio est 3. Per *tempus* nihil aliud intel-
ligimus, quàm quod his vocibus exprimi-
tur : *fuit, est, erit* : sed hoc à parte rei da-
tur ; quis enim neget, à parte rei Cæsarem
fuisse ? ergò datur *tempus* à parte rei.

2 Dices : Aristoteles 4. *Phys. c. 14. text.*
131. dicit : *Impossibile est, tempus esse, anima*
si non sit. & S. Thomas in loc. cit. *Lect. 23.*
Tempus, inquit, *non habet esse perfectum extra*
animam ; ergò ex mente Aristotelis, & S.
Thomæ *tempus* non est ens reale, sed rationis
tantum.

Resp. *Conc. Ant. Neg. Consequent.* Nec
enim Aristotelis, & S. Thomæ mens un-
quam fuit, asserere, *tempus* non esse ens
reale, sed quia *tempus*, utpotè ens successi-
vum, non est, nisi per instantia, quæ con-
tinuò fluunt, sibique succedunt (sicut tota
existentia fluvij non est stare, sed fluere)
ideò

ideò Aristoteles dicit, quòd impossibile sit, *tempus* esse, animâ non existente, vel, ut loquitur S. Thomas, *tempus* absque anima esse ens imperfectum; quia videlicet non habet suas partes, simul existentes, nisi in intellectu, eas simul concipiente, & tanquam mensuram applicante ad cognoscendam quantitatem motûs; dicimus enim, Petrum vixisse 30. annos, quamvis 30. anni nec sint, nec applicari possint ad mensurandam vitam Petri, nisi per intellectum, ea simul cognoscentem, & comparantem ad aliud, quæ aliàs à *parte rei* non sunt, nec alijs adæquantur.

- 3 Resol. 2. *Tempus* definitur ab Aristotele
4. *Phys. c. 11. text. 101. Numerus motûs secundum prius, & posterius*, hoc est, *tempus* est duratio motûs continui, & successivi, habentis partes priores, & posteriores, sibi continuò succedentes.

Dicitur 1. *Numerus*, non qualiscunque, sed *numeratus*, aut *numerabilis*, hoc est, multæ partes motûs, quæ hoc ipso, quòd sint multæ, numerum faciunt, & certo horarum v. g. numero distingui, & designari possunt.

Dicitur 2. *Motûs*; sicut enim ulna est mensura panni, & non tritici; ita *tempus* est mensura motuum, & mobilium, & quorum esse in fluxu est, & sic distinguitur ab ævo, & æternitate.

Dicitur 3. *Secundum prius, & posterius*; hoc ipſo enim, quod *tempus* eſt meſura motus ſucceſſivi, ſupponit in motu alias partes alijs ſuccedere, & ita aliquas eſſe priores, alias poſteriores.

4. Reſol. 3. *Tempus aliud eſt internum, aliud externum.* Internum eſt duratio cujuſcunque rei corruptibilis, quâ à puncto nativitatſ uſque ad mortem, vel finem progreditur, quæ duratio, & progreſſus forent, etiamſi nec cœlum, nec ſol, eorûmque motus eſſent. Externum eſt meſura, vel meſuratio, quâ corporis *internum tempus*, duratio, motus, & quies diſtinguitur, ac numeratur ſecundum motum alterius corporis, v. g. cœli.

Subdividitur *tempus externum* in *primarium*, & *ſecundarium*, ſeu minùs principale. *Primarium tempus externum* eſt motus primi Mobilis, & motus ſolis: quia tamen motus primi Mobilis eſt primus, uniformis, certiffimus, notiſſimus, & minimus (eſt enim velociſſimus, & ita quemlibet, etiam minutiffimum, motum meſurat) quæ ſunt conditiones meſuræ, ideò ratio *temporis externi* eſt una, motus videlicet primi Mobilis, de quo S. Thomas eleganter 4. *Phyſ. Lect. 23. & 1. p. q. 10. a. 6. & q. 66. a. 4.* *Tempora externa ſecundaria*, & minùs principalia ſunt omnes meſuræ

extrinsecæ, & particulares, quibus *tempus* *internum*, nostrarumque actionum durationes metimur, quales sunt horologia scia-therica, rotatilia, clepsydræ &c.

Est etiam *tempus* aliud *astronomicum*, seu *naturale*, & aliud *politicum*, seu *civile*. De qua *temporis* divisione, cum magnam contineat utilitatem ad multos humanæ vitæ usus, plura ex instituto inferius tractabimus.

Quæstio III.

An Tempus distinguatur à motu?

Et utrum existat solum ratione instantis præsentis?

S U M M A R I A.

1. *Tempus realiter idem est cum motu.* 2. & 3. *Non existit, nisi ratione instantis præsentis.* 4. 5. & seqq. *Solvuntur objectiones.*

R Esol. 1. *Tempus non distinguitur realiter à motu.*

Ratio est; Quia *tempus* est duratio, & mora ipsius motus: sed duratio non distinguitur realiter ab existentia rei durantis, & in omni motu, hoc ipso, quod est successio, est etiam essentialiter, & præcisè

quâvis aliâ entitate, aliqua mora; ergò
nec tempus distinguitur realiter à motu.

- 2 Resol. 2. Probabilius est, tempus non
existere, nisi ratione instantis præsentis,
quod appellamus nunc.

Ratio est 1. *Authoritas S. Thomæ 1. p. q. 46. a. 3. ad 3. & q. 66. a. 4. ad 5. & 4. Phys. Lect. 23. & Opus. 44. c. 1. ubi: existit, inquit, tempus secundum aliquid sui indivisibile, illud autem est nunc. & S. August. lib. 11. Confess. c. 15. sic enim inter alia loquitur: Siquid intelligitur temporis, quod in nullas, vel minutissimas momentorum partes dividi possit, illud solum est, quod præsens dicitur, quod tamen ita raptim à futuro in præteritum transvolat, ut nullâ morulâ extendatur: nam, si extenditur, dividitur in præteritum, & futurum; præsens autem nullum habet spatium. & Seneca l. 6. natur. c. ult. Fluit tempus, & avidissimos sui deserit; nec quod futurum est, meum est, nec quod fuit; in puncto fugientis temporis pendet.*

Ratio est 2. Si tempus existeret non ratione instantis, sed partium, haberet plures partes simul: sed tempus non potest habere plures partes simul; ergò tempus existit ratione instantis, non partium. *M. patet; quia partes haberent esse præsens, & consequenter simul existerent. min. verò prob. Nullum ens essentialiter successi-*

vum

vum potest habere plures partes simul, quoad istas enim esset ens permanens: sed *tempus* est essentialiter ens successivum; sicut enim esse fluvij est fluere, ita esse *temporis*: nam quando una pars *temporis* existit, alia jam transijt; ergò *tempus* non potest habere plures partes simul, & consequenter in *tempore* nihil præsens est, præter unam partem indivisibilem, quam *instans* vocamus, & momentum: aliæ verò partes, quia immediatè transierunt, aut immediatè futuræ sunt, non sunt; solum ergò illud momentum est, quod *nunc* appellatur.

- 3 Nec dicas: Partes *temporis* præteritas, & futuras non habere quidem esse præsens *permanenter*, sed tamen habere esse præsens *successivè*. Nam

Contrà est: Quia sunt termini implicantes esse *præsens*, & esse *successivum*; esse *præsens successivè* est esse præteritum, & futurum: sed nec præteritum, nec futurum est præsens; solum ergò *instans* est præsens, quod non est quidem *successivum* (est enim indivisibile, & ideò nec habet partes priores, & posteriores) sed tamen est fluens, quia immediatè pòst non erit, & immediatè antè non fuit; copulat ergò præteritum, & futurum: & ideò præteritum, & futurum coëxistunt *instanti*, non tanquam ter-

mino merè extrinſeco, ſed valdè intrinſeco; quia in motu *ſucceſſivo* momentum præſens ſupponit aliud momentum præteritum, cui ſucceſſit, & aliud futurum, quod ſuccedet, & ideò momentum præſens eſt initium futuri (nec enim momentum C. dicitur futurum, quando eſt, ſed antequàm eſt; ergò in priori *inſtanti* B. quod præſens eſt, futurum appellatur) & eſt terminus præteriti; nec enim momentum A. v. g. dicitur præteritum, dum eſt, ſed poſtquàm eſt; ergò vocatur præteritum pro *inſtanti* ſequenti B. quod, ut dixi, præſens eſt; vides ergò, in ente *ſucceſſivo* futurum, & præſens coëxiſtere momento præſenti, & in hoc ſolo realem *temporis* exiſtentiam inveniri.

Hæc tamen de *inſtantibus*, ſeu momentis *temporis ordinarijs* intelligenda ſunt; fuit enim etiam momentum *temporis extraordinarium*, cùm videlicet mundus cœpit, quod ita fuit principium *temporis*, ut tamen ante illud aliud non fuerit.

4. *Objic. i. Cont. i. Reſol.* Tempus poteſt à motu ſeparari; ergò aliud eſt tempus, aliud motus. *Ant. prob.* Si circulatio primi Mobilis eſſet duplo velocior, quàm nunc eſt, motus annuus ſolis eſſet idem, qui nunc eſt (percurreret enim æq; Zodiacum) & tamen non haberet idem tempus, quia duraret ſe-

Semi-anno; ergò *tempus* potest à *motu* separari.

Resp. Neg. Ant. Ad prob. Dico: in hac hypothesi *motum* solis naturalem habiturum idem *tempus* internum, quod à *motu*, ejusque duratione non distinguitur, non autem idem *tempus* externum, quia hoc esset velocius, quàm prius.

Objic. 2. *Tempus* est mensura *motus*; ergò non est *motus*; sicut mensura tritici non est triticum.

Resp. Conc. Ant. & Neg. Consequent. In *motu* enim duæ sunt formalitates, virtualiter distinctæ: prima, quòd sit via ad terminum, & sic vocatur *motus*: secunda, quòd sit mora, & permanentia in esse, & sic vocatur *tempus*; sicut ergò eadem lux est principium, quòd videmus, & quod videmus; ita & *motus* aliâ ratione, & sub diversa formalitate est mensura, & mensuratum; propriè autem mensura dicitur *tempus* externum, sicut propriè loquendo mensura tritici est quantitas tritico externa.

Objic. 3. Non potest Deus idem numero *tempus* reproducere, potest tamen eundem numero *motum*; ergò *motus* à *tempore* distinguitur.

Resp. Transf. 2. Neg. 1. membr. Ant. Si enim possit Deus eundem numero *motum* reproducere, de quo tamen multi dubi-

tant, poterit etiam idem numero *tempus internum*, quod à *motu*, & *duratione* ſucceſſivâ non diſtinguitur, non quidem faciendo, ut, quod præterijt, non præterierit, ſed ut, quod ſemel præterijt, iterum fiat præſens. Vide Suarez. *d. 50. ſect. 9. n. 15.*

- 7 *Objic. 4. Cont. 2. Reſol. Tempus, cùm ſit ens reale, & realiter exiſtat, debet habere partes realiter præſentes: ſed ratione inſtantis non habet partes realiter præſentes; ergò ratione inſtantis non eſt ens reale, nec realiter exiſtit, & conſequenter erit ens reale, & realiter exiſtet ratione partium. M. eſt certa. min. etiam patet; quia dum eſt inſtans nunc, præteritum non ampliùs eſt, futurum verò nondum eſt.*

Reſp. Neg. min. Ad prob. Diſt. Ant. præteritum non ampliùs eſt, futurum verò nondum eſt in ſe, & entitativè, Conc. Ant. non ampliùs eſt, & nondum eſt terminativè, & inchoativè, Neg. Ant. & Conſequent. Præteritum enim, & futurum dicuntur præſentia ratione inſtantis nunc, quatenùs hoc terminat inſtans, quod immediate fuit, & inchoat inſtans, quod immediate poſt erit.

- 8 *Objic. 5. Ens diviſibile non poteſt exiſtere per aliquid indiviſibile: ſed tempus eſt ens diviſibile, inſtans indiviſibile; ergò tempus non poteſt exiſtere per inſtans.*

Reſp.

Resp. Dist. *M.* Ens divisibile non potest existere per aliquid tam formaliter, & ut quod, quàm virtualiter, & ut quo indivisibile, Conc. *M.* non potest existere per aliquid formaliter tantum, & ut quod indivisibile, virtualiter autem, & ut quo divisibile, Neg. *M.* Exemplum est in homine, cujus corpus divisibile existit per animam rationalem, quæ formaliter, & ut quod est indivisibilis, virtualiter tamen, & ut quo divisibilis. Unde sub eadem Dist. min. Neg. Consequent. Cur enim non æq; tempus divisibile existere possit per instans formaliter quidem, & ut quod indivisibile, virtualiter tamen, & ut quo divisibile, in quantum videlicet pluribus æquivalet semper minoribus?

Quæstio IV.

Quid sit Tempus Astronomicum, & Politicum? & quæ utriusq; Partes?

S U M M A R I A.

1. Definitur tempus astronomicum, & dividitur in lunare, & solare. 2. Dies, & nox artificialis quid, & quæ utriusque partes? 3. Quid sit dies naturalis? quomodo dividatur? & in quot partes illam olim Judæi dividerint? 4. & 5. Quid,

588 *Tractat. III. De Propriet. &c. Rer. Natural.*
& quotuplex sit mensis, & annus? 6. Tempus politico, seu civile quid? & quomodo dividatur?
7. Quotuplex sit annus Julianus? quis ejus author? quales in eo errores deprehensi? quomodo, & a quo correcti? 8. Quid sit dies criticus, & annus climactericus?

1 **R**Esol. 1. Tempus astronomicum, seu naturale est, quod ex siderum motu definitur. Aliud est lunare, & aliud solare. Lunare est motus lunæ, solare motus solis, & dividitur in dies, menses, annos. Circa quas partes hæc sunt observanda.

2 1. Dies alius est naturalis, alius artificialis. Dies artificialis est mora solis supra Horizontem. Partes ejus majores sunt tres: manè, meridies, & vespera. Manè est, cum sol supra Horizontem emergit. Meridies est pars diei, quæ sol suo centro Meridianum attingit, & nobis fit verticalis. Vespera est postrema pars diei, cum sol Horizontem occidentalem suo centro attingit.

Diei artificiali opponitur nox, quæ est spatium, quò sol infra Horizontem moratur. Ejus partes similiter sunt tres: crepusculum, media nox, & diluculum. Crepusculum vespertinum est lux illa dubia, seu crepera post occasum solis: contingit verò toto illo spatio, quò sol infra Horizontem occidentalem mersus, ad 18. gradum in sua ecliptica infra Horizontem descendit, & cum
il-

illum attingit, cessat *crepusculum*. *Crepusculi* causa est, quòd Atmosphæra, seu aër crassior, & varijs vaporibus condensatus, à sole adhuc infra Horizontem illuminatus, lucem ad nos reflectat; quando verò pluribus, quàm 18. gradibus infra nos est, illuminat quidem adhuc aërem, sed altior, & consequenter multò puriorem, & vaporibus liberum, qui proinde non reflectit ad nos lumen defectu densitatis, sed rectà in cœlum transmittit. Media nox contingit, cùm sol suo centro Meridianum infra Horizontem, nostro Meridiano oppositum, contingit. Diluculum est finis noctis, incipiente videlicet *crepusculo matutino*, cùm sol non amplius 18. gradibus ab Horizonte nostro Orientali distat. Vide Clavium ad c. 2. *Sphæra*. Pars verò illucescenti diei propior vocatur *auro-
rora*.

- 3 Dices naturalis est una integra revolutio quotidiana solis circa terram, & constat die, ac nocte integrâ *artificiali*: & ideo Græci diem *naturalem* *πυρρὴν* appellunt, quasi dicas, *noctidiem*. Non sunt autem apud omnes diei *naturalis* eadem initia. Babylonij, & Judæi diem *naturalem* ab uno ad alterum ortum computant. Itali ab uno solis occasu ad alterum: Romani, & modò etiam Romana Ecclesia à mediâ

no-

nocte ad aliam mediam noctem: Arabes verò, & Astronomi ab uno meridie ad alterum. Aliàs definitur dies *naturalis*: *Integra revolutio Æquatoris, & præterea tanta portiuncula circuli, quantum interea sol motu suo proprio conficit, quæ particula ferè continet unum gradum; & ideò dies naturales propriè loquendo sunt inæquales, quia additamenta illa solis, ab Occidente in Orientem pergentis, sunt etiam inæqualia; vulgo tamen putantur æquales: tum quia eorum inæqualitas est ferè insensibilis: tum quia in horologijs spatio 24. horarum æquali notantur.*

Dividitur dies *naturalis* in 24. horas, hora verò in partes 60. distinguitur, quæ *minuta*, seu *scrupuli* appellantur: *minutum* autem in alias partes 60. quæ *minuta secunda* dicuntur, & ita deinceps. Cæterum horæ aut sunt *æquales*, aut *inæquales*. *Æquales* sunt pars vigesima quarta diei *naturalis*, seu circumvolutionis *Æquatoris*, & vocantur *æquidiales*, seu *æquinoctiales*; quia unus horæ spatio 15. gradus *Æquatoris* supra *Horizontem* ascendunt, 15. verò gradus *æqualiter* occidunt in parte *Horizontis* opposita; quælibet ergò hora *naturalis* 15. gradus *Æquatoris* continet, & totidem sol unâ horâ percurrit, & etiam totidem *Meridianos*. Horæ inæquales sunt

pars

pars duodecima diei, & noctis *artificialis*, & græcè vocantur *καρινὰς*, hoc est, *temporales*. Dicuntur verò *inaequales*, non quòd horæ unius diei, aut noctis inter se sint *inaequales*, & una diutiùs, quàm altera dureret, sed *tum* quia, cùm dies æstivi sint longissimi, noctes verò breves, & tamen tam noctes, quàm dies 12. horas complectantur, oportet, horas æstivas esse longiores horis nocturnis; quomodo enim aliàs dies, & noctes erunt *inaequales*, si partes, & horas habent *æquales*? *tum* quia, cùm dies æstivi sint longiores hybernis, oportet, etiam ipsas horas æstivas esse longiores, & ideò vocantur *temporaria*, quia cum tempore mutantur. Dicuntur etiam *planetaria*, quòd Antiqui crederent, singulis horis singulos Planetas dominari, primæ Jovem, secundæ Lunam &c. Istis horis Judæi utebantur juxta illud Christi: *Nunquid duodecim horæ diei sunt?* & usque ad annum Christi 300. omnia, quæ cùm in sacris, *tum* prophanis Scriptoribus leguntur, de horis *inaequalibus* intelligenda sunt.

Apud Judæos hæc præsertim dierum, & horarum distinctio erat: totam diem *naturalem*, hoc est, *noctidiem* in 8. partes dividebant, & quatuor diei, totidem nocti assignabant, eaq; nunc breviores erant, nunc longiores pro dierum longitudine. Prima
di-

diei pars vocabatur *hora prima*: incipiebat ab ortu solis, & continebat horas *inaequales* tres. Secunda pars vocabatur *hora tertia*, & tres *inaequales* complectebatur: inchoabatur ad finem *horæ primæ*, & finiebat in meridiem. Tertia pars *hora sexta* appellabatur, quia videlicet ab ortu solis usque in meridiem sex *horæ inæquales* fluxerant: constabat tribus horis *inæqualibus*: incipiebat meridie, & in tres horas durabat. Quarta pars diei *hora nona* dicebatur, quia videlicet ab ortu solis usque ad ejus initium novem *horæ* decurrerant: constabat & ipsa tribus horis *inæqualibus*, & durabat usque in duodecimam communem, hoc est, in occasum solis. S. ergò Marcus dicit, Christum fuisse *horâ tertiâ* crucifixum, hoc est, sub meridiem. S. verò Joannes damnatum à Pilato *horâ quasi sextâ*, hoc est, paulò ante initium *sextæ*, & consequenter paulò ante meridiem, *tertiâ* necdum finitâ.

Nox similiter in quatuor partes distinguebatur, quas *vigilias* appellabant, & singulæ *vigilia* ternis horis constabant. *Vigilia prima* incipiebat cum solis occubitu: *secunda* desinebat cum media nocte, & ab eadem media nocte incipiebat *tertia*: *quarta* cum solis ortu expirabat. Hæc ergò horarum *inæqualium* distributio fuit, quæ jam breviores, jam longiores erant pro die-
rum

rum aut brevitate, aut longitudine, & his
ferè omnis verustas usa est non in Græcia
modò, & Italiâ, sed & in Ægypto, Asiâ,
totòque Oriente, ac præsertim Judæâ.
Jam verò omnes Europæi diem in horas
duodenas *aquales* dispescunt.

4 2. Mensis est certus dierum numerus,
quò unaquæq; Gens duodenas ferè anni
partes observat, complectens quatuor cir-
citer septimanas, hoc est, spatium *tempo-
ris*, septem dies *naturales* complectens. In
Daniele tamen etiam annorum hebdoma-
des leguntur, per quarum singulas singuli
annorum septenarij intelliguntur. Est ve-
rò mensis alius *solaris*, alius *lunaris*. Solaris
est *tempus*, quò sol unum ex 12. signis Zo-
diaci percurrit, quod fit 30. plerumque
diebus. Lunaris est *tempus*, quò luna to-
tum Zodiacum pervagatur: & duplex est,
periodicus, & *synodicus*. Periodicus est illud
temporis spatium, quò luna, ab uno Zo-
diaci puncto digressa, ad idem revertitur,
quod fit diebus 27. horis 7. & aliquot mi-
nutis: quamvis si verus lunæ motus, &
proùt nobis verè apparet, consideretur,
is inæqualis sit, & modò tardior, modò
velocior; ab Astrologis tamen reductus
est ad æqualitatem jam dictam. Mensis
synodicus, seu *conjunctionis* dicitur illud
temporis spatium, quò luna soli conjun-

594 *Traſſat. III. De Propriet. &c. Rer. Natural.*
gitur, hoc eſt, ad punctum, ſoli perpendi-
culariter ſubjectum, redit, & conſtat die-
bus 29. horis 12. & dimidiâ cum aliquot
minutis; cùm enim luna, curriculum ſuum
ſub Zodiaco emenſa, ſolem non ampliùs
in eodem puncto reperiât, ſub quo eum
reliquerat, ſed longiùs uno ferè ſigno
Orientem verſùs progreſſum, ut illi ite-
rum conjungatur, progredi uno ſigno de-
bet, quod non fit, niſi duobus diebus,
& horis quìnque, quæ adjunctæ motui
periodico conſciunt dies 29. horas 12. mi-
nuta 44. ſecunda 3. circiter.

3. Annus eſt ſpatium 12. menſium, ſic
dictus à circuitu temporis, quia in circu-
lum, aut annulum recurrit. Eſt verò an-
nus duplex, ſolaris, & lunaris. Annus ſo-
laris eſt ſpatium temporis, quò ſol motu
proprio ab Occidente in Orientē, ab uno
puncto cœli fixo ad idem revertitur. Vo-
catur etiam hic annus primò, *tropicus*, id eſt,
vertens, quia, ſive à ſolſtitialibus, ſive ab
æquinoctialibus cœli punctis ſolis curſus
initium ſumat ſemper illa puncta *τροπαι*
appellantur, quia ab illis incipit ſolis con-
verſio. Hic annus ſolaris, & naturalis quot
diebus conſtet, apud Aſtronomos incer-
tum, communior eſt ſententia, conſtare
diebus 365. horis 5. minutis 49. ſecundis
16. ferè. Secundò, dicitur *ſidereus*; quia ſol,
à pun-

à puncto aliquo stellæ fixæ digressus, v. g. à prima stella Arietis, ad punctum ejusdem stellæ revertitur; & quia stellæ fixæ semper, quamvis tardissimè, Orientem versùs volvuntur, fit, ut sol, à puncto A. stellæ fixæ digressus, &, absoluto curriculo, revertens, stellam fixam non amplius in puncto A. inveniatur, sed aliquantò jam progressam, & in puncto B. & ideò sol plus spatij metitur, ut redeat ad idem punctum stellæ fixæ, quia hoc est mutabile, quàm ut redeat ad idem punctum Æquatoris, qui singulis diebus uniformiter movetur, & in eadem puncta redit. Annus ergò siderens paulò major est tropico, & ex omnium sententia constat diebus 365. horis 6. licet quoad minuta variant.

Annus lunaris est illud temporis spatium, quò luna, & sol duodecies conjunguntur, hic ergò annus constat duodecim lunæ periodis, sive mensibus lunaribus. Est alius communis, alius embolismicus. Communis est, qui ex duodecim mensibus lunaribus synodicis conficitur, & constat diebus 354. horis 8. minutis primis 48. circiter; fiunt ergò menses synodici alternatim dierum 29. & 30. bis duodecim horis in unam diem conflatis, & hujus tantum mensis synodici ratio habetur, cùm annus in 12. menses dividitur. Annus embolismicus, seu inter-

calaris conſtat diebus 383. horis 21. minutis primis 41. circiter, hic verò annus *emboliſmicus* tertio quòq; anno contingit; cùm enim annus *solaris communis* ſuperet *lunarem* 11. diebus, *biffextilis* verò 12. diebus, fit, ut tertio quòq; anno dies illi 11. novam *lunationem*, ſeu *menſem lunarem* conficiant, qui *menſis*, alijs *duodecim* adjectus, tertium *decimum lunarem* reddit, & annum *lunarem emboliſmicum* facit. Anno *lunari* tantùm utuntur Turcæ, & Saraceni, nec apud eos annus habet certum initium, aut puncto cœleſti definitur. *Ægyptij* anno *lunari*, propriè dicto, utebantur, hoc eſt, *menſe* (tanto enim ſpatio *Zodiacum* luna metitur) & ideò in *hiſtoria Ægyptiorum* tot annorum millia numerantur. Et hæcenus de *tempore aſtronomico*, ſeu *naturali*, nunc de *politico*, ſeu *civili* agendum.

6 *Reſol. 2. Tempus politicum*, ſeu *civile* eſt, quod à *Viris doctis*, ſeu *Legiſlatoribus* ad uſum vitæ *civilis* accommodatum eſt, & dividitur ut *tempus aſtronicum*, ſeu *naturale* in *lunare*, & *ſolare*, cujus partes ſunt *dies*, *menſes*, *anni*. Circa *dies*, & *menſes* nihil hîc ſpeciale occurrit, de anno verò ſequentia notentur.

7 1. *Annus civilis*, ſeu *Julianus*, quò nunc utimur, duplex eſt, *communis*, & *intercalaris*, ſeu *biffextilis*. *Communis* conſtat præciſè die-

diebus 365. sine appendice horarum ferè 6. quas annus *astronomicus* adjunctas habet. Bissextilis verò, seu *bissextus* constat diebus 366. quia enim 6. horæ quartam diei *naturalis* partem faciunt, ideò quaternis quibúsque annis ex residuis illis horis dies conficitur, qui mensi Februario inseritur ad diem ejusdem mensis 25. quæ est sexta Calendas Martias, & ideò in Martyrologio tam 24. quàm 25. pronuntiatur, *sexto Calendas Martij*; hic ergò est annus *bissextus*, continens dies 366.

2. Author hujus anni, aut Calendarij *politici* fuit Julius Cæsar, Imperator, & Pontifex Max. Romanorum; & quia hic annus commodissimus fuit, ab omnibus penè Gentibus receptus est, & paucissimis diebus à solstitio brumali initium ducebat, Calendis videlicet Januarij.

3. Hoc Julij tam præstans, & inæstimabile inventum suos quóque defectus habuit. Nam *primò*, huic suo anno dies assignavit 365. & insuper horas 6. integras, cùm tamen annus *astronomicus* ex sententia Alphonsi, & aliorum repertus sit habere dies 365. horas tantùm 5. minuta 49. secunda 16. ferè: & ideò annus *Julianus* quintâ unius horæ parte citiùs absolvit, quàm annus *astronomicus*; quò factum est, ut æquinoctium cœleste, & ver-

num, quod *tempore* Julij inciderat in 24. Martij, *tempore* correcti Calendarij Anno 1582. inciderit in diem 11. Martij; & ita 13. diebus ab æquinoctio cœleſti, hoc eſt, à vera temporis meſſura diſceſſum eſt. Sic etiam ſolſtitium brumale, quod *tempore* Julij, & Nativitatis Chriſti incidebat in diem 26. Decembris, *tempore* correcti Calendarij incidit in 12. Decembris, & ita ſingulis 134. añis æquinoctiũ brumale unã die anticipabatur, ita videlicet, ut, quod contingebat 21. Martij, poſt annos 134. caderet in 20. & poſt alios 134. in 19. Martij &c. ſi ergò mundus aliquot ſæculis duraret, nullã factã Calendarij correctione, Feſtum Nativitatis Chriſti in Junium, Feſtum verò S. Joannis Baptiſtæ in Decembrem incideret. *Secundò*, ex anno *Juliano* magna confuſio circa celebrationem Paſchatis oriebatur. Judæi Paſcha celebrabant primo meſe *lunari*: erat verò primus meſis *lunaris*, cujus dies, ſeu lunatio decima quarta, comprehenſo etiam ipſo die Neomeniæ, ſeu Novilunij, cadebat in æquinoctium vernum. In Concilio Nicæno poſt longum certamen Chriſtianorum ſtatuta hæc ſunt. *Primò* ex ſententia præſtantium Mathematicorum, ut æquinoctium vernum eſſet affixum 21. diei Martij, *Secundò*, plenilunium obſervetur,

tur, quod vel in ipsum æquinoctium ver-
num incidit, vel proximè illud sequitur.
Tertio, dies dominica, quæ plenilunium il-
lud sequitur, sit ipsa dies Paschatis; ergò
ex sententia Concilij Nicæni Pascha ce-
lebrari debebat intra dies 22. Martij, &
25. Aprilis. Sed etiam computus Nicæ-
nus erravit, tum quòd crediderit, æquino-
ctium à 21. Martij non recessurum, cujus
contrarium ostendi: tum quòd novilunia,
in Concilio per *aureos numeros* designata,
seriùs contigerint, quàm novilunia cœle-
stia; *aureus enim numerus* est spatium, seu, in-
tervallum 19. annorum, post quos annos
licèt novilunia redeant ad eosdem dies,
non tamen ad easdem horas, sed unâ ho-
râ, & aliquot minutis citiùs, quàm ante 19.
annos, & spatio annorum 312½. uno ferè
die; unde à tempore Concilij Nicæni,
quando Calendarium correctum est, am-
pliùs quatuor diebus citiùs novilunia in
cœlo contingebant, quàm in Calendario,
& *aureis numeris* notabantur.

4. Ad corrigendos igitur hósce veteris
Calendarij defectus Gregorius XIII. ani-
mum applicans, vocatis Romam præstan-
tissimis Mathematicis, decem annorum
studio, & labore Calendarium in hanc
formam redegit. *Primo*, æquinoctium
vernum reductum est in pristinam se-

dem, à Concilio Nicæno illi assignatam, videlicet 21. Martij, subtractis ex mense Octobri decem diebus, ita, ut pro 4. Octobris poneretur 14. & pro 5. poneretur 15. &c. sic etiam fiebat, ut æquinoctium, quod ante correctionem cadebat in 11. Martij, decem diebus seriùs post correctionem caderet, videlicet in 21. Martij; & ne in eundem errorem posteritas relaberetur, statutum est, ut non quilibet centesimus annus intercalaretur, ut olim, sed ut post annum 1600. tres priores centesimi essent *communes*, quadringentesimus verò *bissextilis*, seu *intercalaris*; ergò in novo Calendario anni sequentes 1700. 1800. 1900. erunt *communes*, annus verò 2000. *bissextilis* &c. Secundo, aureus numerus expunctus est, quia novilunia, ut dictum, quatuor diebus tardiùs, quàm in cœlis fierent, ostendebat, & ejus loco 30. *epactæ* substitutæ; *epactæ* verò nihil aliud sunt, quàm dies illi, quibus annus solaris lunarem superat, superat verò annus solaris communis 11. diebus, *bissextilis* 12. *Epactæ* ergò primi anni sunt 11. quia tot diebus annus solaris lunarem superat. Secundi anni sunt dies 22. bis videlicet 11. *Epactæ* tertij anni dies 33. (singulis enim annis lunationes politicæ diebus 11. citiùs contingunt, ut si anno præcedente novilunium

con-

contigit primâ Januarij, anno sequenti erit undecim diebus ante primam Januarij, & post annos 19. redibit novilunium in eandem diem primam Januarij) ex illis tamen diebus 33. rejiciendi sunt 30. (nam numerus 30. facit lunationem integram, & embolismalem, & ita non numeratur inter *epactas*) & ita *epacta* redit ad numerum 3. Si ad ultimam *epactam* pervenias, quæ est 29. adjice illi 12. & fient 41. è quibus triginta abjice, & supererunt 11. & ita reditur ad primam *epactam*. Videantur tabulæ Ecclesiasticæ.

8 Quæres: Quid sit dies *criticus*, & annus *climactericus*?

Resp. 1. Diem *criticum* esse, nihil aliud est, quam naturam, aliquo morbo affectam (præsertim in morbis acutis, hoc est, vehementibus, & celeriter vitam prostermentibus, maximè in febris) insignem aliquam alterationem pati, ex qua Medici aut morbo finem, aut vitæ prædicant. Inter hos *criticos* septimum esse felicissimum, est communis Medicorum, adeò, ut Galenus testetur apud Sannertum *Instit. Medicar. l. 3. p. 3. c. 12.* unâ ætate plures, quam quadringentos, acuto morbo laborantes, septimâ die perfectè judicatos esse, & convaluisse. Vide Galen. 1. de Dieb. Decret. c. 2. 4. & 5. & ideò se-

primum bono Regi comparat, *sexturn* verò Tyranno, quia ægroto fatalis est. Numerari incipiunt hi dies à tempore, quò morbus validè sentiri cœpit. Sunt verò *critici* felices 7. 14. 21. (vel etiam 20. sicut enim motus animalis in fine est tardior, ita naturalis in fine velocior) 28. vel etiam 27. Alij dies post hos non sunt perfectè *critici*, languente inter hæc spatia morbi acrimoniâ, quæ sola, ut dixi, proprias crises habet. Post hos morbi alij mensibus, alij annis judicantur, & crises habent, cum videlicet sunt diuturniores: & ideò, ut docet Hippocrates *l. 3. Aphor. 28.* alij intra septem menses, alij intra septem annos, alij in binis, vel ternis annorum hebdomadibus, & septenarijs judicantur, unde illæ magnæ in corporibus morborum, qui à primo ortu contracti sunt, mutationes, quæ annis *climactericis* observantur. Unde

Resp. 2. Anni *climacterici* illi dicuntur, in quibus fiunt majores in corporibus mutationes. Sunt verò isti: 7. 14. 21. 28. 35. 42. 49. 56. 63. inter hos verò periculosissimi 49. qui conflatur ex septies septem, & 63. qui ex septies novem (nam & 9. periculi plenus) & præsertim 81. prostratâ jam naturâ, qui ex novies novē confurgit. Vide Gellium *l. 15. c. 7.* ubi recitat epistolam Octaviani Imp. gaudentis, se annum 63.

fe-

senibus funestum superâsse. Causæ verò istarum mutationum per septenaria variæ assignari solent, *tum* ex mente Pythagoræ vis heptadis: *tum* quia, sicut omnes mutationes solares, lunares, planeticæ, veris, æstatis, partuum &c. suos habent terminos, quibus incipiunt, finiuntur, augentur, ita & morbi, & corporum, & sanitatis: hos verò terminos in dies, & annos septenos incidere, docuit experientia: *tum* & maximè ex motu lunæ, hæc enim, ut vicinissima terræ, ita terrenis corporibus mutandis aptissima; quantas enim luna in conjunctionibus, oppositionibus, & quadraturis mutationes efficiat, & quomodo hinc venti, & tempestates cieantur, fata, & plantata felicius, aut infelicius proveniant, cancri, & conchyliæ nunc plena sint, nunc minùs plena, satis compertum est nautis, agricolis, hortulanis, & fœminis. In quocùnque ergò signo, aut phasi luna reperiatur, cùm decumbere incipis, septimo quôquæ die insignem respectu morbi & luminis, & sitûs, & aspectûs mutationem subit, & ideò insignem quôque in morbo mutationem affert: cui accedit, quòd natura, ultra septimum morbi vim haud patiens, septimo die insignem conatum expromat, morbo levanda, aut opprimenda.

S E C T I O I V .

De Infinito, & Continuo.

IRitam hucusque viam videbamur ingressi, quam inoffenso pede prosequi deinceps liceret, sed experimur jam, ad bivium quoddam, *Infinitum* scilicet ex una, & *Continuum* ex altera parte, delapsos nos esse, quod moram aliquam itineri cœpto injicere possit. In *Infinito* namque ut rei, ita difficultatum nullus est finis; cum enim nulla sit finiti ad *Infinitum* proportio, tam parùm hoc intra fines intellectûs nostri, qui finitus est, cogere, quàm pugillo aquas maris metiri, aut palmo cœlos ponderare, poterimus. Quantæ verò in *Continuo* difficultates! maximæ scilicet ex minimis; ubi certè non jam pro pugillo, sed puncto terræ diu hætenus, multumque certatum est, sed irritò semper conatu, ad eò subtiles in hoc scirpo nodi sunt, quos nec is, qui junxit, disjungere, multò minùs Philosophi inter se dividere queant. Ambitiosum nempe genus homines sumus, id etiam docere parati, quod nemo didicit, id discere, quod nemo docuit. Nos igitur, ubi sententiam nostram dixerimus, si uspiam, hîc maxime illud Augustini usurpabimus: *Nescio, & non erubescò confiteri, me nescire, quod nescio*; alioqui me-

Sectio IV. De Infinito, & Continuo. 605
meritò Samaritana quædam in aurem nobis
dicat: Domine, néque in quo haurias habes, & pu-
teus altus est. Itaque fit

Quæstio I.

An, & quale possit dari Infinitum
creatum?

S U M M A R I A.

1. Quid nomine infiniti intelligatur? 2. Quo-
modo dividatur, & de quo sit controversia? 3. In-
finitum categorematicum substantiale repugnare,
ostenditur. 4. 5. & 6. Eriam accidentale quale-
cunque rejicitur. 7. 8. & seqq. Solvuntur objectio-
nes.

1 PRænotand. 1. Infinitum propriè id dici,
quod in suo genere, in quo infinitum
est, caret omni termino, nec habet ullum
finem: sic Deus in genere entis est infinitus;
quia nullus gradus perfectionis est possi-
bilis, qui non sit in Deo: homo in genere
entis est finitus; quia multi gradus perfe-
ctionis sunt possibiles, qui tamen in ho-
mine non sunt.

2 PRænotand. 2. Infinitum aliud esse cate-
gorematicum, aliud syncategorematicum: si in
infinito à parte rei nullus sit terminus, erit
infinitum actu, & categorematicum: si verò à
par-

parte rei aliquis ſit terminus, ſed à nobis assignari non poſſit, & partes quidem ſint finitæ, ſed quibus ſemper plures, & plures adjungi in futurum debeant, idque perpetuò, dicitur *inſinitum potentiâ*, & *ſyncategorematicum*. De hoc nulla eſt controverſia; ſic enim Angeli, & anima rationalis in æternum durabunt, & ſine fine: ſic numerus creaturarum poſſibilium eſt *inſinitus*. Unde Quæſtio devolvitur ad ſolum *inſinitum actu*, & *categorematicum*, an dari in creatis poſſit, vel quoad *ſubſtantiam*, & dicitur *ſubſtantiale*, vel quoad numerum, ſive multitudinem, magnitudinem, & intenſionem, & dicitur *accidentale*? Ubi Th. Th. & Scotiſtæ communiter omnes, ac plurimi ex RR. negant, dari poſſe *inſinitum categorematicum, actu* exiſtens non ſolum in *ſubſtantia*, ſed etiam in numero, ſeu multitudine, magnitudine, & intenſione. Alij verò ex RR. & Nominales affirmant, dari poſſe *inſinitum ſaltem accidentale* tam quoad numerum, ſive multitudinem, quàm quoad magnitudinem, & intenſionem.

3 Reſol. i. Repugnat, dari *inſinitum categorematicum, actu* exiſtens in *ſubſtantia*.

Ratio eſt i. Quia talis *ſubſtantia* creata in genere *ſubſtantia* eſſet creata, & non eſſet, quod implicat; eſſet enim, ut ſupponitur; non eſſet, quia complecteretur omnes gradus *ſubſtantia*, & conſequenter
eti-

etiam omnipotentiam, omniscientiam, ratione actûs puri &c. quæ sunt attributa soli Deo, & Enti Increato propria; ergò &c.

Ratio est 2. Omnis creatura est imitatio divinæ pulchritudinis, & ideò quò perfectior creatura, eò perfectior imitatio Dei, & quò perfectior imitatio, eò perfectior accessus, & vicinitas ad divinam pulchritudinem: sed implicat, aliquam creaturam ita divinæ perfectioni accedere, ut magis non possit; ergò implicat, aliquam creaturam esse *infinite* perfectam, & consequenter implicat, dari *infinitum categorematicum, actu existens in substantia. min. prob.* Quia omnis creatura est ens *finitum*; ergò ab *infinita* perfectione *infinite* distat: nullus autem accessus, & progressus *finitus* potest metiri, & transire spatium, & distantiam *infinitam*; sicut ergò luminosum ut 2. non perfecte imitatur luminosum ut 8. & ideò lux aeris non accedit ad lucem solis, nec eam perfecte imitatur, & majori illuminationi locum relinquit; ita quævis creatura, quantumvis perfectissima, non tantum 6. gradibus, sed *infinite* distat à perfectione Creatoris; ergò illam perfecte non imitatur; ergò semper majori imitationi locum relinquit; ergò etiam perfectiori creaturæ.

Ratio est 3. In Deo sunt *infinita* idex,
&

& exemplaria perfectionum creaturarum; ergò à nulla finita creatura possunt exhausti: sicut enim duæ guttæ non exhaustunt totam plenitudinem maris; quia nulla est proportio duarum guttarum ad totam maris plenitudinem: ita nulla creatura, quantumvis perfectissima, exhaustit plenitudinem divinæ omnipotentiae, imitabilitatis, & fecunditatis; quia nulla est proportio creaturæ, quantumvis perfectissimæ, ad divinam omnipotentiam, multoque minor, quàm unius guttæ ad totum mare.

4. Resol. 2. Repugnat etiam, dari *infinitum categorematicum*, actu existens in numero, magnitudine, & intensiōe. S. Thomas 1. p. q. 7. a. 3. & 4.

Ratio est 1. Quoad infinitum secundum numerum, sive multitudinem. Dentur infiniti milites, hic numerus militum erit finitus, & infinitus: sed hoc implicat; ergò & illud. Sequel. M. prob. Erit infinitus ex hypothesi; finitus, quia componitur ex numero finito, scilicet unitatibus finitis: sed ex numero finito non potest fieri numerus infinitus; ergò &c. M. patet; nam si dantur infiniti milites, erit etiam unus miles: sed unus est numerus finitus; ergò &c. min. etiam constat; sicut enim, quod componitur ex partibus corporeis, est corporeum, & quod ex partibus

tibus albis, est album: ita, quod componitur ex partibus *finitis*, necessario est *finitum*; habet enim omnes partes *finitas*, & nullam *infinitam*, videlicet unitates.

§ Dices: Numerus adhuc erit *infinitus*, quia componitur quidem ex unitatibus, sed *infinitis* sumptis; sicut enim ex meris unitatibus, quarum nulla est centum, resultat numerus centenarius; ita ex partibus *finitis*, quarum nullæ sunt *infinitæ*, resultat numerus *infinitus*.

Resp. Neg. Ant. & ejus prob. Quotiescunque enim sumantur illæ unitates, non possunt facere numerum *infinitum*. Nec est paritas inter numerum centenarium, & *infinitum*; *finitum* enim, *finito* additum, facit majus, & *finitum*, *finito* subtractum, facit minus: sed *finitum*, *finito* additum, non potest facere *infinitum*; quia in *infinito* nullus est finis: at, ubi omnes partes sunt *finitæ*, est finis; quid enim aliud est *finitum*, quam habens finem?

Ratio est 2. Creet Deus *infinitos* homines, aut lapides, postea unum destruat (qui enim creavit, potest destruere, cum hoc sit multò facilius; nec *infinitum* reddit incorruptibiles, aliàs, creatis *infinitis* ampullis vitreis, frangi nulla posset, quamvis malleo millies percussa: &, creatis *infinitis* militibus, nullus occidi posset, quamvis

mille bombardis in singulos explosis)
 quæro, an tot futuri sint, quot antea? non
 tot, quot antea, quia aliquid deest; ergò
 pauciores erunt, quàm antea, & quidem
 unâ tantum unitate; ergò, si hæc addatur,
 ille *numerus* reddetur *infinite*: atqui impli-
 cat, *numerus infinitum à finito unâ tantum*
unitate distare; ergò etiam implicat *nume-*
rus infinitus. min. subsumpta prob. Quod uni-
 cā distat unitate, *finitè* distat, non *infinite*,
 sicut, qui uno momento vivit, non vivit
 tempore *infinito*: & qui distat ab alio unico
 passu, non distat *infinite*: sed *numerus infi-*
nitus non potest *finitè* distare ab alio *nume-*
ro; si enim *finitè* distat, ergò habet aliquem
 finem, & ultimum terminum, ultra quem
 nihil; ergò non est *numerus infinitus*.

6 Dices: Unum *infinitum* potest esse ma-
 jus altero; ergò, si Deus creet *infinitos* ho-
 mines, & unum postea destruat, prior *nu-*
merus adhuc erit *infinite*, sed minor tamen,
 quàm antea fuerat, cùm unus ille adhuc
 supererat.

Resp. Neg. Ant. & Consequent. Tum quia
infinitum est, quod omnia complectitur in
 suo genere, v. g. *infinite numerus*, qui om-
 nes *numeros, infinita albedo*, quæ omnes gra-
 dus albedinis: alioqui, si aliquid ei deest,
 non est *infinitum*; sicut, si Deo aliqua per-
 fectio deesset, non foret *infinite perfectus*;

&

Sectio IV. De Infinito, & Continuo. 618

&, si aliquid nesciret, non foret *infinitè* sapiens: &, si aliquid non posset, non esset *infinitè* potens &c. Tum quia, cùm dicis, *infinitum* illum numerum militum, uno sublato, adhuc esse *infinitum*, quæro, an *infinitè* distet ab illo uno, an verò *finitè*? non *infinitè*; quia implicat, *infinitè* distare, & uno tantum divisibili distare: esse *infinitè* majorem, & uno puncto esse majorem &c. Non etiam *finitè*; quia, ut dixi, numerus, *finitè* distans, habet finem, & habet excessum finibilem, ac pertransibilem; sicut enim distantia horaria potest spatio unius horæ pertransiri; ita distantia finita potest tempore finito, & mensurâ finitâ: quod autem tale est, non est *infinitum*; ergo &c.

Ratio est 3. Quoad *infinitum* secundum magnitudinem. Si detur circulus v. g. *infinitus*, lineæ, in eo à centro ad circumferentiam ductæ, erunt *infinitæ*, & non erunt *infinitæ*; sed hoc repugnat; ergo etiam circulus *infinitus*, & consequenter *infinitum* accidentale secundum magnitudinem. Sequel. M. prob. Nam primò, erunt *infinitæ*; quia centrum à circumferentia *infinitè* distaret; quò enim circulus est minor, eò minùs centrum distat; si ergo circulus est *infinitus*, *infinitè* distabit, & consequenter etiam lineæ, à centro ad circumferentiam ductæ, erunt *infinitæ*. Secundo, non erunt *infinitæ*; habebunt

enim terminos, circumferentiam videlicet, & centrum (quæ ſunt partes circuli eſſentiales) ubi finiuntur. Sic etiam diſtantia inter duas illas lineas eſſet *inſinita*; lineæ enim, quò magis à centro producuntur, eò magis diſtant; ſi ergò à centro ad circumferentiam, *inſinitè* diſtantiem, ducantur, *inſinito* ſpatio inter ſe diſtabunt: & tamen ea ipſa diſtantia erit *finita*; quia duabus lineis, & terminis incluſa.

Ratio eſt 4. Quoad *inſinitum ſecundùm intenſionem*. Si qualitas aliqua, *ſecundùm intenſionem categorematicè inſinita*, eſſet poſſibilis, neceſſariò etiam *ſubſtantia* eſſet *inſinita*, alioquin *inſinitum* eſſet in ſubjecto *finito*, quod implicat: ſed *ſubſtantiam* creatam in genere *ſubſtantia inſinitam* dari non poſſe, patet ex dictis; ergò nec dari poteſt qualitas aliqua, *ſecundùm intenſionem categorematicè inſinita*.

7 Objic. 1. *Cont. 1. Reſol.* Poteſt Deus creaturam condere omnium perfectiſſimam, quàm poteſt: ſed illa erit *inſinitè* perfecta; erit enim terminus *inſinita* potentiæ; ergò dari poteſt creatura *inſinitè* perfecta, conſequenter non repugnat, dari *inſinitum categorematicum*, actu exiſtens in *ſubſtantia*.

Reſp. *Neg. ſuppoſ. M.* Eſſe videlicet poſſibilem creaturam maximam, hoc eſt, ultra quam

ſeſſa
quam n
Vide S
q. 20. de
cont. Gen
Nec o
tiam no
potenter
Con
divinan
& chim
creatur
Tum q
ram pr
etiorer
Deo, ſ
mare no
ut alias
maris vi
nitudin
9 Dic
nita ca
ſpond
ſurdur
Reſ
Poten
enim
ducere
hoc eſt
ros ſim
impoſ

Sectio IV. De Infinito, & Continuo. 613

quam nulla major, ut iam suprà ostensum.

Vide S. Thomam q. 1. de pot. a. 2. ad 9. & q. 20. de verit. a. 4. & 1. p. q. 25. a. 6. & 2. cont. Gent. c. 26.

- 8 Nec dicas: Inde sequi, divinam Potentiam non esse *infinitam*, aut Deum esse impotentem, Nam

Contrà est; *Tum* quia non pertinet ad divinam Potentiam, ut possit impossibile, & chimæras, & quæ repugnant, qualis est creatura maxima, ultra quam nulla major. *Tum* quia, quòd Deus non possit creaturam producere adeò perfectam, ut perfectiorem non possit, non est impotentia in Deo, sed limitatio in creaturis, sicut, quòd mare non possit in ampullam derivari, ita, ut alias ampullas implere haud possit, non maris vitium, sed ampullæ est, tantam plenitudinem non capientis.

- 9 Dices: Ergò saltem Potentia Dei *infinita* carebit termino, & effectû, ei correspondente, ac proportionato, quod absurdum videtur.

Resp. Neg. *Illat.* Terminus enim *infinitæ* Potentiæ est carere omni termino; hoc enim est *infinitum* esse; potest ergò producere effectus *infinitos syncategorematicè*, hoc est, *successivè*, producere autem *infinitos simul*, est impossibile, & implicans: sed impossibile, & implicans non est terminus,

nus, & effectus Potentiæ infinitæ. Deinde, cum Deus aliquid creat, quod toties, & quotidie facit, potest effectus creatus dici *infinitus*, & respondens *infinitæ* Potentiæ, non quoad *intrinsecam* entitatem, & perfectionem, sed *quoad modum*; producere enim ex nihilo est opus *infinitæ* Potentiæ. Idem dicas de effectibus supernaturalibus.

10 Objic. 2. Unicus homo æquivalet *infinitis* brutis, & entibus corporeis; est enim perfectior, quàm bruta etiam *infinita*; ergo essentia hominis habet *infinitatem* aliquam perfectionis. *Consequent. patet*; quomodo enim aliàs *infinitis* æquivaleret? sicut, si moneta aurea æquivaleret *infinitis* nummis argenteis, erit *infiniti* valoris.

Resp. 1. *Neg. Ant.* Quomodo enim potest homo *infinitis* creaturis *actu* æquivalere, cum *infinitæ actu* non dentur? Quòdsi de possibilibus loquaris, illæ non sunt *infinitæ*; in seipsis enim nihil sunt, sed pura privatio (à privationibus autem, & negationibus ad ens positivum nulla est consequentia, aliàs sequeretur, sicut negationes, ita & entia positiva esse æterna, increata &c.) in Deo autem habent unum esse, & modo, & numero *finito* participabile.

Resp. 2. *Dist. Ant.* Unicus homo æquivalet &c. æquivalentiâ *imperfectâ*, *Conc. Ant.* æqui-

Secti
æquiva
videlicet
vel em
sequen
omnibu
caret en
incorru
bus qui
careat
Cum
(clau
minis
æquiv
homo
altior
daren
pertin
quo ta
infinit
turam
Etam
hum
nea p
rentu
quar
retur
lum
daren
infini
perfe

æquivalet &c. æquivalentiâ perfectâ, quasi videlicet omnium perfectiones formaliter, vel eminenter contineat, *Neg. Ant. & Consequent.* Falsum enim est, hominem perfectè omnibus brutis, floribus &c. æquivalere; caret enim odoratu canis, volatu aquilæ, incorruptibilitate cedri &c. imò ne duobus quidem æquivalet; cùm omnis homo careat individuatione alterius hominis. Cùm ergò & essentia hominis sit finita (clauditur enim, & limitatur duobus terminis, materiâ videlicet, & formâ) & æquivalentia quòque sit finita, nihil habet homo, ut dici possit *infinitus*, sed tantùm altioris ordinis, ita, ut si per impossibile darentur *infinita* species brutorum, nulla pertingeret ad perfectionem hominis; ex quo tamen non sequitur, hominem esse *infinitè* perfectum, sed potius omnem creaturam irrationalem esse valdè imperfectam: quia non potest ad perfectionem humanam pertingere; sicut non ideò linea palmaris est *infinitè* longa, quia, si darentur mille, & *infiniti* circuli, non adæquarent ejus longitudinem; & aliàs sequeretur, quamlibet formicam, aut vermiculum esse *infinita* perfectionis, quia, etiamsi darentur *infinita* corpora inanimata, v.g. *infinita* gemmæ, nunquam adæquarent perfectionem animæ sensitivæ.

Qq 4

Objic.

11 *Objic. 3. Cont. 2. Resol. S. Thomas 3. p. 9. 10. a. 3. ad 3. expresse concedit, posse unum infinitum esse majus altero; ergò supponit, posse infinitum dari.*

Resp. Trans. Ant. Dist. Conseq. ergò supponit, posse infinitum categorematicum dari, Neg. Consequent. supponit, posse infinitum syncategorematicum dari, Conc. Consequent. S. Thomam enim loqui de infinito syncategorematico, patet ab exemplis, quæ adducit. Deinde, etsi materialiter non repugnet unum infinitum majus altero (si enim daretur infinitus hominum numerus, adhuc major esset numerus digitorum) repugnat tamen, unum infinitum esse majus altero formaliter, & in ratione infiniti, cum infinita omnia, quæ talia, sint æqualia, id est, æqualiter infinita, sive, unum tam infinitum, quam aliud.

12 *Objic. 4. Dantur de facto infinitæ negationes hominum; sunt enim infiniti homines possibiles, qui tamen non existunt; ergò datur de facto infinitum accidentale quoad numerum, seu multitudinem.*

Resp. 1. Neg. Ant. Hæc enim propositio, infinitæ negationes existunt, est falsa; quia negationibus non competit existere, sed non existere. Nego etiam suppositum, esse videlicet infinitas; ubi enim non est unitas, non etiam est multitudo; sed in negationibus
pro-

*Sectio
proprie
sio entis
Resp.
datur
Consequen
positivum
positivis
non iten
tia enim
ris neg
non esse
esse (ne
minem
pomun
sa non
rumpen
& ideo
cantia
13 O
tura i
actu co
dentale
Res
nos n
statu
posse
negan
stere,
lium o
infinit*

propriè non est unitas; hæc enim est passio entis; ergò etiam non est multitudo.

Resp. 2. *Transf. Ant. Dist. Conseq.* ergò datur infinitum accidentale negativum, *Transf. Consequent.* ergò datur infinitum accidentale positivum, *Neg. Consequent.* Quia ex entibus positivis numero infinitis oritur implicancia, non item ex meris negationibus; implicancia enim dicit esse, & non esse: sed ex meris negationibus non potest oriri esse, & non esse; quia negatio non potest esse causa esse (nec enim homo mortuus generat hominem, nec arbor, quæ non est, producit pomum) quod verò est, potest esse causa non esse (homo enim, qui est, potest corrumpere, & extinguere hominem, qui est) & ideo, dato ente infinito, potest implicancia ostendi.

13 *Objic. 5.* Dantur actu, & de facto creaturæ infinitæ possibiles, quas Deus omnes actu cognoscit; ergò datur infinitum accidentale actu, seu categorematicum.

Resp. 1. *Transf. Ant. Neg. Consequent.* Quia nos non de rebus in statu possibili, sed in statu existentiae loquimur; negamus enim, posse infinitas creaturas existere; non verò negamus, posse infinitas creaturas non existere, & intra sinum, & massam possibilem contineri. Deus quidem cognoscit infinitas creaturas possibiles, sed non posse

omnes actu, & simul existere; multa enim implicant, simul fieri, quæ non implicant successivè: implicat, Petrum sedere simul, & stare, sed non successivè. Deinde

Resp. 2. *Neg. Ant.* Dari infinitas creaturas possibles: potest quidem Deus infinitas creaturas producere, nec unquam ad finem pervenire: sed, quamdiu creaturæ sunt intra statum possibilitatis, non faciunt numerum, aut multitudinem, multò minùs infinitatem; quia possibilitas creaturæ nihil aliud est, quàm ipsa divina essentia, ut idea, & origo omnis entis creati: sicut arbor, aut flos possibilis nullum aliud esse habet, quàm in sua radice, aut bulbo, & ideò non implicat, infinitas creaturas esse possibles secundum esse, quod in Deo habent, tanquam in radice omnis possibilitatis: tum quia in Deo habent unitatem essendi: ubi autem unitas, non est oppositio, & consequenter nec contradictio, & implicantia; tum quia implicantia dicit esse, & non esse: in Deo autem (ubi habent esse possibile) non reperitur non esse, sed solum esse.



Quæ-

Quæstio II.

*Utrum Continuum componatur
ex meris punctis, siue indivisibili-
bus? vel ex partibus semper
divisibilibus?*

S U M M A R I A.

1. Punctum difficultatis attingitur. 2. Nomine
continui quid intelligatur? 3. Indivisibile quid, &
quotuplex? 4. 5. 6. & 7. Continuum non componi
ex meris punctis, & indivisibilibus, ostenditur. 8. 9.
10. & 11. Sententia nostra statuitur, & exponitur.
12. 13. 14. & 15. Solvuntur objectiones. 16. In
continuo præter partes non dantur indivisibilia rea-
lia, à partibus realiter distincta. 17. Diluitur ob-
jectio.

PRÆnotand. 1. Nihil certius, quàm dari
quantitatem extensam, ex partibus,
quæ separari possint, compositam; quis
enim non quotidie videt, fila, pannos,
virgas scindi, & in minores partes secari;
sed modus, quò quantitas continua com-
ponitur, hætenùs latuit, & Philosopho-
rum ingenia torsit, cum puncto luctan-
tium. Tota difficultas ad hoc punctum
reducitur: in quantitate aliqua certa, v. g.
in

in ligno palmari, aut partes *infinite* dantur, aut *finitæ*? non *infinite*, quia *infinitum* repugnat, & implicat, ex partibus *infinitis* componi quantitatem *finitam*; non *finita*, quia tandem deveniri poterit ad partem aliquam *indivisibilem*, hoc eſt, *punctum*: *punctum* verò non eſt pars lineæ extenſæ, quia non extendit.

2. Prænotand. 2. Nomine *continui*, ſeu quantitatis *continuae* intelligi ens quodlibet, compositum ex pluribus partibus integralibus, ita *phyſicè* inter ſe unitis, ac connexis, ut una pars ſine altera moveri localiter non poſſit. Unde malè quidam confundunt quantitatem *contiguam* cum *continua*; continuatio enim eſt, quorum extrema ſunt unum, non quorum extrema ſunt propè: & quæ *contigua* ſunt, non reſiſtunt ſeparationi, nec ſcindi, aut ſecari poſſunt, ut videmus in *continuo* fieri; hinc etiam ex ſeparatione *continui* dolor cauſatur, & quidem magnus, non verò ex ſeparatione *contigui*, ut ſi manus intimè conjungas, ſeparari ſine ullo dolore poſſunt.

3. Prænotand. 3. *Indivisibile* in genere id dici, quod in partes dividi non poteſt. Eſt verò *indivisibile* primò, aliud *phyſicum*, aliud *mathematicum*. *Indivisibile* phyſicum eſt, quod *naturaliter* in partes minores dividi ſine deſtructione non poteſt. *Indivisibile*

ve-

verò mathematicum dicitur, quod nec per absolutam Dei potentiam in partes minores sine destructione dividi potest; forma enim physica determinatam quantitatem postulat, nec potest sub qualibet conservari, aut operari, ut patet experientiâ: & cum res quælibet à Deo sit creata, ut operetur, & per operationem cognoscatur, ac cognita in cognitionem Dei deducat, si ad eum statum deveniat, ut nec operari amplius, nec ob parvitatem molis sentiri, aut cognosci possit, necessariò destrui petet. *Secundò*, indivisibile aliud est actu tantum, quod caret quidem partibus actualibus, in quas dividi possit, habet tamen partes in potentia, seu virtualiter: aliud tam actu, quàm potentiâ, quod nec partes habet actuales, nec virtuales, & in potentia, in quas dividi possit. *Tertiò*, indivisibile aliud vocant copulativum, seu continuativum, quod unit inter se partes quantitatis, v.g. lineæ: aliud terminativum, quod terminat, & inchoat quantitatem. An porrò hæc indivisibilia sint quid, à partibus distinctum, necne? infra dicetur. His prænotatis, variæ quidem circa hoc mysterium Philosophicum sunt Doctorum sententiæ: nos tamen duas duntaxat referemus, sibi è diametro oppositas, quarum prima est Zenonis, quem aliqui ex RR. sequuntur, qui

vo-

volunt, *continuum* componi ex meris *punctis*, & *indivisibilibus* : altera eſt Ariſtotelis, & communis omnium Peripatheticorum, qui docent, quantitatem *continuum* componi ex partibus ſemper *divisibilibus*.

4. *Reſol. 1. Continuum*, ſeu quantitas extenſa, ſive permanens, ſive ſucceſſiva, non componitur ex meris *punctis*, & *indivisibilibus*. S. Thom. in l. 6. *Phyſ. c. 1.* ubi Ariſtoteles, & quod plus eſt, Concil. *Constant. ſeſſ. 12.*

Ratio eſt 1. Si linea ex *punctis indivisibilibus* conſtat, hæc vel ſunt *contigua* tantum, vel *continua* ? neutrum poteſt dici ; ergo linea ex *punctis indivisibilibus* non conſtat. *min. prob.* Non *contigua* ; quia *contiguum* non facit *continuum* : nos verò loquimur de *continuo*. Non *continua* ; quia vel ea *puncta* tangunt ſe totis, vel tantum ſecundum partes ? non hoc ; quia *punctum* partes non habet ; ſi enim partes habet, non eſt *indivisibile*. Non etiam tangunt ſe totis ; quia ſic omnia *puncta* ſe penetrabunt, eruntque in eodem *indivisibili* loco : at quantitas penetrata non facit extensionem (& ideò, quæ magis ſunt involuta, & minus loci occupant, minus etiam ſunt extenſa, ut patet in panno complicato, & funiculo, in ſpiras contorto) ergo linea, quantumvis longa, non erit extenſa, & ultima pars lineæ pri-

mam

nam tanget, quæ omnia & implicant (implicat enim, lineam esse longam, nec tamen extensam) & repugnant experientiæ.

5 Dices: *Punctum* esse quidem *intrinsecè indivisibile*, *extrinsecè* verò esse *divisibile*; quia videlicet occupat spatium *divisibile*, sicut Angelus, & anima, quæ licèt sit *indivisibilis*, occupat tamen spatium *divisibile*, ita, ut sit in capite, & pedibus, & in toto corpore, quod utique est *divisibile*, & occupat spatium *divisibile*; sic ergò *punctum*, licèt *intrinsecè indivisibile*, occupat tamen spatium *divisibile*; & hoc est, quod alij dicunt, *continuum ex punctis inflatis componi*. Sed

Contrà est 1. Quia sic quantitas non differet ab ente spirituali; utrîque enim competit eadem *indivisibilitas*, & eadem extensio *extrinseca*, & quoad spatium: & quod vix capi, & intelligi potest in ente spirituali, gratis, & ad fugiendam difficultatem corpori tribuitur.

Contrà est 2. Quia sola extensio *extrinseca*, & quoad spatium, non facit, ut aliquid sit longum, latum, & crassum (quis enim dicat, Angelum, & animam esse æquè longam, crassam, & latam, ac turris Babylo-nica?) sed hæ dimensiones reperiuntur in quantitate; ergò non sufficit extensio *localis*, & *extrinseca*.

Contrà est 3. Ideò corpus quantum;

v. g.

v. g. camelus occupat ſpatium *diviſibile*, & extenſum, quia camelus eſt *diviſibilis*, & extenſus; ergò falſum eſt, camelum reddi extenſum à ſpatio, ſed potiùs ideò occupat ſpatium extenſum, quia eſt *intrinſecè* extenſus, & ſi ejus quantitas minuatur, minus ſpatij occupabit; & quæ aliàs ratio, ut muſca minus ſpatij occupet, quàm camelus, niſi quia muſca *intrinſecè* minùs eſt extenſa, quàm camelus?

Contra eſt 4. Quia de ipſo ſpatio, & loco eadem redit difficultas; quæro enim, an locus, & ſpatium extenſum meris *indiviſibilibus* conſtet? nec enim dici poteſt, extendi per aliud ſpatium; & ſpatium imaginarium non facit ad rem; cùm enim nihil ſit, non poteſt locum, aut quantitatem *realiter* extendere, alioquin æquè dicam, nivem eſſe albam *realiter* albedine imaginariâ, aquam eſſe *realiter* calidam calore imaginario &c. Denique ſaltem extenſio temporis non poteſt reduci ad extenſionem loci; quò enim in loco ſunt horæ, & anni? equo, an rhedâ vehuntur, ut locum mutant? quis audivit instantia, & momenta inflata, & hydrope confecta?

Ratio eſt 2. Ponamus quadrum, ex quatuor *punctis* conflatum, hæc quatuor *puncta* aut tangunt ſe, aut non tangunt? ſi non tangunt? non conſtituunt quantitatem, aut

ſecti
aut fig
guam, q
quatuor
natas;
& inada
eſſe par
ſe totis
ergò po
ſtituunt
enim p
& vid
Ra
meris
norem
cat; e
meris
Mathe
cipium
rentia
ab eod
jorem
norem
jam à
ad cer
gula p
niſi in
cùm
30. p
circul
major

Sectio IV. De Infinito, & Continuo. 625

aut figuram *continuum*, sed tantum *continguum*, qualis est inter quatuor milites, aut quatuor turmas, quadrato agmine ordinatas; si tangunt? aut secundum partes, & *inadaquate*? & jam concedis, in *punctis* esse partes, & ita non esse *indivisibilia*; aut se totis, & *adadequate*? ergo se penetrant; ergo *punctum* est in *puncto*; ergo non constituunt figuram, & quadraturam; pinge enim *punctum* in *puncto*, centrum in centro, & vide, si quadrum efficiant?

Ratio est 3. Si *continuum* componitur ex meris *indivisibilibus*, sequitur, circulum minorem esse majori æqualem: sed hoc implicat; ergo *continuum* non componitur ex meris *indivisibilibus*. Sequel. M. prob. Est in Mathematica, & experientia certum principium, posse à quolibet *puncto* circumferentia ad centrum lineam duci; duc ergo ab eodem centro duos circulos, unum majorem, qui constet 30. *punctis*: alterum minorem, majori inclusum, qui tantum 15. jam à quolibet *puncto* majoris duc lineas 30. ad centrum, illæ omnes transibunt per singula *puncta* circuli minoris, nec se tangent, nisi in centro, ut patet experientia; ergo, cum sint lineæ 30. diversæ, & distinctæ, 30. *puncta* in circulo minori tangent; ergo circulus minor tot habebit partes, quot major; quomodo igitur minor? si ergo

Rr

cir.

626 *Tractat. III. De Propriet. &c. Rer. Natural.*
circulus meris *indivisibilibus* constat, sequi-
tur, circulum minorem esse majori æqua-
lem, quod implicat.

6 Nec dicas: Idem absurdum sequi in sen-
tentia Aristotelica, quæ dicit, circulum
componi ex partibus *divisibilibus*. Nam

Contrà est; Quia licet circulus major,
& minor habeant 30. partes, pars tamen
circuli majoris est major, & pluribus, imò
innumeris partibus æquivaleret parti circuli
minoris. At verò in sententia opposita di-
ci non potest, unum *punctum* esse majus al-
tero; quomodo enim majus altero, quod
æq; ac alterum est *indivisibile*, nullasque ha-
bet partes? si enim majus, ergò aliquâ par-
te excederet, aliquâ non excederet; ergò
haberet partes; ergò non esset *indivisibile*.

Ratio est 4. Datis *indivisibilibus*, sequitur,
testudinem æq; citò, ac aquilam moveri,
& eòdem tempore ad metas pervenire: at
hoc est absurdissimum; ergò &c. *Sequel.*
M. prob. Incipiant enim simul moveri, te-
studo non potest minori tempore, quàm
instanti moveri (si enim dimidio instanti,
ergò instans dividitur; ergò non est *indi-
visibile*) nec potest minus spatij conficere,
quàm unius *puncti* ob eandem rationem:
sed etiam aquila non potest uno instanti
plus spatij transire, quàm unius *puncti* (nam
si duo, jam eòdem instanti esset in duobus

locis) ergò testudo, & aquila uno instanti æq; velociter moventur; ergò etiam secundo, & tertio, & alijs instantibus; eadem enim est de omnibus ratio; & consequenter (quis credat?) si eodem momento aquila, & testudo Româ iter aggrediantur, eodem æq; momento Venetias perveniunt.

7 Dices: Testudinem sæpiùs, quàm aquilam, quiescere, & ideò hanc citiùs, quàm illam pervenire. Verùm

Contrà est i. Quia si tardiùs moveri nihil aliud est, quàm sæpiùs quiescere, & motum pluribus morulis abrumperè, sequitur, molarem lapidem, cùm ex alto cadit, sæpissimè in aère quiescere, suspendique, & maximas moras agere, quia (ut demonstrat Clavius in c. i. Sphæræ) centies millies tardiùs cælo movetur: at verò quàm hoc est contra sensibilem experientiam? semper enim, & eodem modo videmus lapidem, qui ex alto cadit, moveri, nec ullas moras agere; aut ergò visui fides habenda est, aut habenda non est? si fides habenda non est? negamus, lapidem, dum cadit, moveri; nec enim aliter ejus motum, quàm sensu, notamus; si fides habenda est? negari omnino debet, eum quiescere, & aliquando non moveri, quia videmus semper moveri.

Rr 2

Con-

Contrà eſt 2. Non poteſt oſtendi hujus quietis cauſa; quis enim eſt cauſa toties quieſcendi, morandique in mobili velociſſimo? àër circumſtans, & obſiſtens? aut debilitas potentiaë, quæ ad motum concurret? at etiam unum cœlum tardiùs altero movetur, v. g. cœlum lunæ, & tamen nec àër ibi, nec debilitas potentiaë eſt, cùm ab Angelis moveantur.

8 Reſol. 2. *Quantitas continua componitur ex partibus ſemper diviſibilibus, non actu, ſed potentia.*

Ratio eſt; Tum quia quantitas continua non componitur ex indiviſibilibus, ut latè oſtendimus; ergò ex partibus ſemper diviſibilibus. Tum quia ex ijs quantitas continua componitur, in quæ dividi poteſt: ſed dividi poteſt in partes ſemper diviſibiles; ergò componitur ex partibus ſemper diviſibilibus. *M. eſt certa*; diviſio enim fit in ſua conſtitutiva. *min. etiam patet*; quia certum eſt, indiſtriâ humanâ (ut nihil de angelica, & divina dicam) etiam minimam quantitatem, & tenuiſſimam poſſe in partes quamplurimas, & ferè innumeras dividi, ita, ut vix tam parvam, tenuémque poſſis assignare, ut non poſſit alia minor; ſic uncia auri poteſt ab artificibus in folia tenuiſſima, & quadrata plùs, quàm ducenties mille contundi: & cubus auri quinque

Sed
que lin
& ſenſi
artifex
& impe
Deus,
te, & in
num, q
meniac
quod d
ducent
lore ti
mam p
ter erg
ſe in p
ter eti
viſibilit
9 Dixi
tentia
veniri
maticu
ut del
minor
partes
tentia
mathe
tes, e
poſſit
tis pa
Deo
nalis

que lineas altus in fila, partésque æquales, & sensibiles plùs, quàm sexies mille: si hoc artifex potest instrumentis adeò rudibus, & imperfectis, quid poterit Angelus, aut Deus, cui voluntas, & intellectus pro arte, & instrumento sunt? unicum cupri granum, quod vix in oculos cadit, sale Armeniaco dissolutum, & aquæ puræ, aut, quod commodius est, distillatæ infusum, ducenties mille aquæ partes cœruleo colore tinget: quis crederet, rem minutissimam posse in tot partes adhuc dividi? Patet ergò, quantitatem *continuum* dividi posse in partes semper *divisibiles*, & consequenter etiam componi ex partibus semper *divisibilibus*.

- 9 Dixi tamen in Resol. *Non actu, sed potentia*; post multam enim divisionem perveniri tandem potest ad minimum *mathematicum*, hoc est, ad partem tam exiguam, ut destrui quidem possit, sed tamen in minores partes dividi non possit, eò quòd partes *actuales* non habeat, sed tantum *potentiales*, & *virtuales*, hoc est, illa atomus *mathematica* non habet quidem alias partes, ex quibus componatur, & in quas possit dividi, sed tamen æquivalet infinitis partibus minoribus, quæ produci à Deo possunt; sicut enim v.g. anima rationalis non potest in tres animas dividi,

630 *Tractat. III. De Propriet. &c. Rer. Naturab.*
quamvis tribus æquivalet, & trium effectus formales præbeat: sic in quantitate potest pars aliqua minima dari, quæ nec a Deo quidem in plures partes dividi possit, quæ tamen pluribus alijs partibus æquivalet, & substantiam, aut accidens aliud perinde extendit, ac si pluribus partibus constaret; sicut anima rationalis perinde corpus vegetat, redditque sensibile, ac si non una, sed plures animæ essent: & una, eadẽque lux perinde reddit nubem, & iridem coloratam, ac si formaliter color esset.

40 Dices: Si Deus potest creare minores, & minores partes, quàm sit *punctum* illud *mathematicum*, ergò etiam hoc *punctum mathematicum* poterit in minores partes dividere.

Resp. Neg. *Illat.* Quia Deus multa potest *separatim*, quæ non potest *conjunctim*: sic potest animam sensitivam, & vegetativam *separatas* creare, sed non potest animam rationalem, quæ eas *eminenter* continet, in illas dividere; ita in *continuo* &c.

11 Ex hac sententia, sic explicatâ, jam intelligis

1. Quomodo minima pars quantitatis ne divinitus quidem in plures partes dividi possit? quia scilicet partes non habet.

2. Quomodo in quantitate sint partes

in

in potentia, non actu infinita? quia scilicet minima pars quantitatis æquivaleret pluribus partibus semper minoribus, quæ à Deo produci possunt.

3. Quomodo una pars minima quantitatis possit esse major altera? quia videlicet pluribus partibus minoribus æquivaleret; sicut anima rationalis pluribus gradibus entis æquivaleret, quàm anima bruti.

4. Quomodo minima pars quantitatis substantiam extendat? quia videlicet pluribus partibus quantitatis respondet, quæ utique substantiam extenderent, si ponerentur. In hac igitur sententia, sic explicatâ, præcipuæ objectiones, quæ sententiæ Aristotelicæ opponuntur, quæq; tantum sudoris, & atramenti Doctoribus expriment, locum non habent. Nihilominus

12 **Objic. 1.** Si quantitas continua, & extensa componitur ex partibus, quæ dividi non possunt, sequitur, componi ex partibus indivisibilibus: sed partes indivisibiles non faciunt extensionem; ergo quantitas continua, & extensa non componitur ex partibus, quæ dividi non possunt. *min. prob.* Tum quia indivisibile, additum indivisibili, nihil extendit; tum quia indivisibilia tangent se totis, & consequenter penetrabunt, quia partes non habent; ergo &c.

Resp. Dist. sequel. M. sequitur, compo-

ni ex partibus tam *actu*, quàm *potentiâ* *indivisibilibus*, *Neg. sequel. M.* sequitur, componi ex partibus *actu* tantum *indivisibilibus*, *potentiâ* autem *divisibilibus*, *Conc. sequel. M.* *Dist.* etiam *min.* partes tam *actu*, quàm *potentiâ* *indivisibiles* non faciunt extensionem, *Conc. min.* partes *actu* tantum *indivisibiles*, *potentiâ* verò *divisibiles* non faciunt extensionem, *Neg. min. & Consequent.*

Ad prob. 1. min. Dist. Ant. *Indivisibile* tam *actu*, quàm *potentiâ* &c. nihil extendit, *Conc. Ant.* *indivisibile* *actu* tantum, *potentiâ* verò *divisibile* &c. nihil extendit, *Neg. Ant.*

Ad prob. 2. Dist. iterum Ant. tangent se totis, & totaliter, *Neg. Ant.* tangent se totis, sed non totaliter, *Conc. Ant. & Neg. Consequent.* Licet ergò minima pars quantitatis non habeat partes, in quas dividi possit *actu*, virtualiter tamen æquivalet pluribus, v. g. centum adhuc minoribus, & ideò extendit substantiam, quantum extenderent partes centum minores; unde particula A. v. g. conjungitur particulae B. toti quidem, sed non totaliter, hoc est, non secundum totam extensionem, & ideò non penetratur: sicuti pes v. g. toti animæ unitur, sed non totaliter, aliàs & capiti, & manui uniretur. Néque mirum videri debet, si pars minima quantitatis, æquivalens centum alijs particulis minoribus, proportionaliter substanti-

Set
stantia
pet, cū
mum g
bus æq
13 Ob
tur, vel
timam
quoad
tur per
quant
incidi
Re
te div
tratio
penetr
locum
proxim
quæ si
ter se
ingre
Rel
illum
in par
tia; q
ma, &
tribu
quia
form
tes, si
sed r

stantiam extendat, & tantundem loci occupet, cùm, ut suprà diximus, etiam minimum granum cupri ducenties mille partibus æqualeat, & in totidem solvi possit.

- 13 Objic. 2. Si duæ manus conjungantur, vel se tangunt in *indivisibili* quoad extimam superficiem tantùm? vel in *divisibili* quoad plures superficies? si hoc? ergò datur penetratio quantitatum; si illud? ergò quantitas componitur ex *indivisibilibus*, & incidimus sententiam Zenonis.

Resp. 1. Contactum illum fieri in parte *divisibili*; non ideò tamen sequi penetrationem; aliud enim est tangere, aliud penetrare; penetrare est ingredi alterius locum: tangere esse in loco immediate proximo, ut patet in partibus corporis, quæ sibi intimè uniuntur, & consequenter se intimè tangunt, & tamen una non ingreditur locum alterius.

Resp. 2. Dici etiam posse, contactum illum fieri in *indivisibili*, sed *divisibiliter*, & in parte *indivisibili actu* tantùm, non *potentiâ*; quia, ut suprà explicatum, pars minima, & *indivisibilis virtualiter* est *divisibilis*, & tribuit formalem extensionem (sicut sol, quia *virtualiter* est calefactivus, producit formalem calorem) & ideò attingit partes, sibi immediate cõnexas, totas quidem, sed non *totaliter*; unde nulla sequitur pe-

634 *Tractat. III. De Propriet. &c. Rer. Natural.*
netratio quantitatum: sicut, quia pes uni-
tur toti animæ, sed non *totaliter*, & hu-
manitas toti Divinitati, sed non *totaliter*,
non sequitur, pedem totum locum occu-
pare, quem occupat anima, alias pes in
anima esset, nec humanitatem Christi esse,
ubi est Divinitas.

14 Dices: Ergò minimum istud erit in
duobus locis, cum possit tot partes loci
occupare, quot occuparent duæ partes
v. g. minores.

Resp. *Neg. Illeat.* Nec enim propterea
erit in duobus locis (sicut nec anima, li-
cèt plures partes corporis occupet) sed
tantum in uno loco *adaquato*, hoc est, in
illo spatio, quod naturaliter *puncto*, *vir-
tualiter* extenso, debetur: nec Angelus est
in pluribus locis *adaquatis*, quamvis ma-
gnum, & *divisibile* spatium occupet, quia
videlicet occupat spatium, naturæ suæ,
& *virtuali* extensioni debitum. Vide S.
Thom. 1. p. q. 52. a. 2.

15 *Objic. 3.* Immediate post hoc instans
existit aliquid temporis: sed nihil esse pot-
est, nisi instans; ergò tempus ex meris in-
stantibus conficitur, & consequenter ex
meris *indivisibilibus*.

Resp. *Dist. min.* nihil esse potest, nisi in-
stans, *virtualiter* tamen *divisibile*, *Conc. min.*
nisi instans, etiam *virtualiter* *indivisibile*,
Neg.

Sectio IV. De Infinito, & Continuo. 635

Neg. min. & Dist. Conseq. ergò tempus ex meris instantibus tam *actualiter*, quam *virtualiter indivisibilibus* conficitur, *Neg. Consequent.* ex meris instantibus *virtualiter* saltem *divisibilibus* conficitur, *Conc. Consequent.* Tempus enim nihil aliud est *realiter*, quam motus, sicut ergò una pars minima motûs est *virtualiter*, & *aquivalenter* in plures alias partes *divisibilis*, modo suprà dicto, quia videlicet potest dari motus semper minùs, minùsque velox, ita & tempus; instans ergò est minima pars motûs, & hæc pluribus alijs motibus minùs, minùsque velocibus æquivaleret.

Multæ aliæ objectiones fieri solent, quæ omnes tamen ex dictis facillimè solvuntur.

16 Quæres: An in continuo præter partes dentur etiam *indivisibilia*, à partibus *realiter* distincta?

Resp. Nulla dantur *indivisibilia*, seu *copulativa*, seu *terminativa*, *realiter* à partibus distincta.

Ratio 1. *Partis* est; Quia *puncta* illa *copulativa* nec sunt necessaria, nec *possibilia*; ergò non dantur. *Ant. prob. Primò*, non sunt necessaria; quia partes quantitatis *immediatè*, & *sine* alio nexu *conjugi* seipsis possunt, sicut & *hedera* *arbori*, & *gluten* *ligno*, à quibus *divelli* vix possunt.

sunt; si enim potest *punctum* B. immediate quantitati A. uniri, cur non etiam quantitas A. v. g. quantitati C? & si *punctum* B. non tantum est *contiguum* quantitati A. quam unit, sed etiam *continuum*, quia est ejus terminus naturalis, cur non etiam quantitas A. erit *continua* quantitati C? quia huic, ut pars naturalis, conjungitur, sicut & anima non est tantum *contigua* corpori, quia huic non quomodocunque, sed, ut forma, unitur. Non etiam *secundò*, hujusmodi *puncta copulativa* possibilia sunt; quæro enim, an *punctum* B. *copulativum* tangat quantitatem A. in *puncto*, & *indivisibiliter*? an verò *divisibiliter*, & non secundum se totam? non hoc; quia *punctum* non potest tangere, nisi *punctum*: sicut nec manus potest simul majus corpus tangere, quam sit ipsa manus: nec pes majus spatium loci, quam unius pedis, occupare; quòd si *punctum* tangit quantitatem A. in *puncto*, de hoc iterum quæro &c. & ita quantitas ex meris tandem *punctis* componetur.

Ratio 2. *Partis* est; Quia *puncta terminativa* ad minimum saltem non sunt necessaria; non ergò admitti debent. *Ant. prob.* Auferat Deus à quantitate bipalmari ultimum illud *punctum terminativum*, quæro, an terminetur quantitas, an non terminetur? si terminatur? ergò *punctum* illud non est
ne-

Se
necessa
termina
ta; qu
tum:
gò &c.
17 Dic
Thoma
nativa,
duobu
cies du
ergò
Re
mas li
gativè
dividi
cùm si
alia ve
ri indi
ad par
bilia co
quæ p
ita vi
inter
A. &
illa c
neces
dimin
titate
flari,
verò

necessarium ad terminandum: si verò non terminatur? ergò quantitas illa erit infinita; quod enim caret termino, est infinitum: hoc autem admitti non potest; ergò &c.

- 17 Dices: Aristoteles multis locis, & S. Thomas clarè admittunt *indivisibilia terminativa*, & *copulativa*, ita videlicet, ut linea duobus *punctis terminativis* finiatur, superficies duabus lineis, corpus verò superficie; ergò &c.

Resp. Meritò à S. Thoma, & alijs ultimas lineæ partes vocari *indivisibilia*, sed *negativè tantum*; quia in nullas alias partes dividi amplius possunt, quin destruantur, cùm sint ultimæ partes, & post illas nullæ: aliæ verò partes *continui* non possunt vocari *indivisibilia*, cùm dividi possint usque ad partes extremas. Eòdem modo *indivisibilia continuativa*, seu *copulativa* non sunt aliqua partes mediæ, quæ *continuum* nectant, ita videlicet, ut sicut cœmentum mediat inter duos lapides, ita inter partes *continui* A. & C. mediet aliquod *indivisibile* B. quò illæ duæ partes copulentur; id enim nec necessarium est, nec possibile, ut ostendimus. Dicendum ergò est, totam quantitatem ex *punctis*, *virtualiter* extensis, constari, modo jam suprà explicato; *puncta* verò, aut *indivisibilia copulativa* nihil aliud esse,

esse, quàm ipsas partes quantitatis, quatenus sibi copulantur non quoad totam extensionem (quia videlicet pars A. tangit partem B. non quoad totam hujus extensionem, aliàs penetraret partem B.) sed tantum quoad aliquam &c.



TRA-

0000
0000
0000

TR

ORTU

RU

0000
0000
0000

star, vu

novæ ide

& Corru

dus totu

tur inco

fixumq

ruption

ferum

uri soli

nunqua

unius e

alteram